27

– บทที่ ๑๑ –

จิตในกามภพขั้นต้น ๆ ง่ายๆ ก็ต้องรู้ได้ หรือ ที่เรียกว่า "กามจิต" ก็ดี ว่า "กามาวจรจิต" ก็ดี นั่นแหละมันขั้นต้น ขั้นต้น เป็นสภาวะกระทบสัมผัสในขณะจิตรับวิถี (มีสามัญสำนึกปกติ) ก็ต้องรู้เท่ารู้ทัน และแบ่งได้แยกออกว่า อย่างไร คือ "กาม"? (ความอยาก, ความใคร่, ความติดยึด) อย่างไร คือ "ธาตุรู้"? (จิตบริสุทธิ์แท้ ๆ จริง) แล้วก็ไม่หลงให้ "กาม" มันมีอำนาจเหนือตน

"จิต" มัน**เสพย์กาม**อยู่ "จิต" มัน**อร่อยกาม**อยู่ มันก็เป็น "รส" อยู่ และถ้าไม่ได้เสพย์ ไม่ได้มีมาให้มัน ก็ต้องหาให้มัน ก็ต้องติด ก็ต้องอยาก ก็ต้องมีอารมณ์โหยหาปรารถนาใคร่อยู่ นั่นแหละ "รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส" นั้น ๆ ยังมีอำนาจเหนือตนอยู่อย่างนี้ ๆ "กามจิต" ในสภาพอาศัยทวาร ๕ นั้น มัน

28

แสนหยาบ ใหญ่โตรู้ชัดง่ายกว่าเป็นกอง **แต่นักปฏิบัติธรรมเดี๋ยวนี้ส่วนใหญ่จริงๆ ไม่ได้เรียนรู้ "กามจิต" อย่างหยาบนี้กันเลย มีแต่หันเข้าหาการ "นั่งหลับตา" สร้าง "ภวตัณหา" ขึ้นมาเสพย์ ขึ้นมาติดซ้ำเสียอีก ไม่ศึกษา "กามรส-กามจิต"** มิแต่ละเลย "**กามรส**" ที่ตนกำลังเป็นผู้บริการมันอยู่ตามปกติ ไม่เฉลียวใจ แม้จะกำลังเป็นทาษมัน หาให้มันเสวย หาให้มันเสพย์ หาให้มันอร่อยอยู่อย่างขาดไม่ได้ ถ้าจะ "ไม่มี" กันเสียเลย จะได้ไหม ? ก็ไม่ได้พิสูจน์กัน เพราะไม่มีปัญญา ไม่มีไหวพริบรู้ว่า ที่เราเกี่ยว เราข้อง กับวัตถุ กับ "ของ" บางอย่าง อยู่นั้น เพราะเราเสพย์ "รส" เสพย์ "รูป" เสพย์ "กลิ่น" ฯลฯ อะไรต่าง ๆ อยู่ใช่ไหม ? ก็ไม่รู้ !

แม้ "กามตัณหา" ต้น ๆ เช่น พระบางรูป ยังติด "รส" หมากพลูไม่ว่างปาก ยังเสพย์ "รส" บุหรี่ไม่ค่อยว่างอารมณ์อยู่แท้ๆ โต้งๆ อย่างนี้ๆ แล้วก็ยังไป "หลง" กันว่า ท่านเป็นพระอรหันต์ มันก็ยังไม่บริสุทธิ์ และคงหัวหกก้นขวิดกันอยู่นั่นเอง

ก็ออก "เบื้องต้น" ดังนี้ ก็ยัง "ไม่รู้" (อย่าพูดไปถึงขั้น "งามพร้อม" *(กัลยาณังทั้ง ๓)* ทั้งนอก–ในเลย) แล้วจะเขยิบให้สูงไปสู่ "เบื้องกลาง" กันอย่างไร ?

ส่วนที่ลึก หรือ ชั้นสูงชั้นละเอียดอีกนั้น มันเลื่อนเข้าไปเป็น "จิต" ในรูปภพ (รูปจิต) ซึ่งยังมี "กาม" ผสมอยู่ เป็นจิตของพระอริยเจ้าที่ *กำลังทำความเป็นพระสกิทาคามีให้แก่ตนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือ กำลังเพ่งเพียร "ฆ่าราคะ" ที่เป็น "กาม" ให้มันขาด มันสะเด็ด มันสิ้นทราก สิ้นเชื้อ ลึกเข้าไปหา* **อาสวะ** *เรื่อย ๆ นั่นเอง*

กล่าวคือ พระอริยะโสดาบันรู้ (เป็นมรรค) และ **ฆ่า (เป็นผล) ได้แต่เพียง "กาม" ในจิตรอบนอก ที่เป็นจิตขึ้นสู่วิถีประตูเดียว อันเรียกว่า "สักกาย"** คือ กายของกาม **ที่หยาบใหญ่ ยังไม่ลึกละเอียดเข้าไปในจิตชั้นใน**

"จิต" ชั้นใน หรือ จิตละเอียดพวกนี้ ก็ยังเป็น "เปรต" (เมื่อมันทุกข์ขณะอยาก) และยังเป็น "จิต" ที่ยัง **หลงเสพย์** เป็น "สมมุติเทพ" เป็นเทวดาในชั้น "ฉกามาวจร" หรือคือ "**รูปาวจรจิต**" ที่เคยได้ยินได้ฟังภาษาเรียก บัญญัติที่เขา

29

กล่าวขานกันมานักต่อนักนั่นแหละ อันมีรูปาวจรกุศลจิต (ได้แก่ *จตุมหาราชิกาภูมิ* กับ *ดาวดึงสาภูมิ*) รูปาวจรวิบากจิต (ได้แก่*ยามาภูมิ* กับ *ดุสิตาภูมิ*) รูปาวจรกิริยา-จิต (ได้แก่ *นิมมานรตีภูมิ* กับ *ปรนิมมิตวสวัตตีภูมิ*) **ซึ่งมันล้วนเป็น "ภูมิจิต" หรือ "จิตที่อยู่ในภูมิ" ที่หลงยึด**เสพย์กามอยู่ของตัวเองทั้งสิ้น

ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายเอ๋ย.! **ต้องเรียนรู้ "เทวดาภูมิ" หรือจิตที่เป็นเทวดาของตัวเองให้ออกในแบบอย่างนี้บ้าง** อย่าไปมัวเรียนอย่างหลง ๆ เลอะ ๆ ยึดอยู่แต่เทวดาแบบ "ปุคคลาธิษฐาน" ที่เป็นตัวเป็นตนลอยล่องพ่องพ้าอยู่ในนภากาศกันนั่นนัก แล้วก็ยังจะไป "หลง" บูชาชูเชิดกันซ้ำเสียอีก หรือ **แม้จะทิ้ง "ปุคคลาธิษฐาน" ได้แล้ว จนมีปัญญาแทงทะลุแจ้งใน "ธรรมาธิษฐาน" ได้ ก็จงทำ "ตาทิพย์" ให้เห็นเทวดานั้น ที่จิตที่วิญญาณของตัวเราเองนี้ ให้ถูก "รูป" ถูก "นาม" จริง ๆ เถิด** แต่ไม่ใช่นั่งหลับตาแล้วเข้าไปปั้นรูปนิมิตขึ้นมาเห็นโฉมร่างของเทวดาในจิตหรอกนะ !

"ตาทิพย์" ที่แท้ในพระพุทธศาสนา อันเป็นตาพุทธ หรือ ตาธรรม ตาปัญญานั้น จะ "รู้" (ชานโต) จะ "เห็น" (ปัสสโต) **สภาวะของจิตเราเอง**นี่แหละ ไม่มีรูปร่างหรอก เพราะจิต หรือ วิญญาณนั้น "อสรีรัง" (ไม่มีรูปร่าง ไม่มีโฉมกายจริง ๆ) แต่เราเรียกว่า "รูปธรรม" กันในขณะนี้ หรือเรียกสภาวะจิตนี้ว่า "รูป" เพราะมันเป็น "ตัวถูกรู้"

กล่าวคือ จะมี**ปัญญาเจตสิก**ของเราอีกที (เป็น "นาม") เป็น "ตัวรู้เห็น" สภาพแห่งจิตนั้น ๆ **ที่มันเสพย์สุขเพราะกามอยู่** จึงเรียก**จิตที่เสพย์สุขเวทนาอยู่**นี้ว่า "**เทวดา**ชั้นกามาวจร"

และ "จิต" ที่สามารถ**เข้าไปรู้ไปเห็น** (*อันใช้ภาษาเรียกกันว่า "ปัญญา-เจตสิก" หรือ "ญาณ" หรือ "ตาทิพย์–ตาธรรม–ตาพุทธ" ฯลฯ ก็ล้วนได้ทั้งสิ้น*) นั้นก็เรียก "จิต" นี้ว่า "**พระอริยะ**"

จงเข้าใจ "เทวดา" เข้าใจ "พระอริยะ" ให้แจ้งให้ได้ว่าอยู่ที่ไหน ? คืออะไรกันแน่ ? ถ้าใครเข้าใจแจ้งใน "เทวดา" และ "พระอริยะ" ดังได้ชี้มานี้ชัดเจนแจ่มกระจ่าง ผู้นั้นก็มีกำไรในการอ่านข้อเขียนนี้มหาศาลทีเดียว

และแม้ "จิต" มันจะกำลังเสพย์สุขเวทนาอยู่ ก็อย่าหลงใหล**เทวดา**กันอยู่นัก นักปฏิบัติธรรมเอ๋ย ! จงสำเหนียกให้ดี เห็นให้ชัดให้ได้ และเราจะสูงขึ้นอีก เมื่อดับภพเทวดา เลิกหลง**จิตเสพย์สุข**ภพนี้ลงเสียได้ ที่สำคัญนัก ต้องสะกิดเตือนกันอีก ก็คือ อย่าไปหลงละเมอคบเทวดานอกตัวเรา(*เทวดาลอยพ่องฟ้า หรือสิงสู่อยู่ตามศาล ตามรูปปั้น ในคนทรง ฯลฯ*) แล้วให้สินบาทคาดสินบน เล่นกลแสดงลิเกอะไรกันกับเทวดาพวกนั้น ให้เป็นเรื่องยืดยาวอยู่ จนไม่มีการ "ดับภพ" ดับจิตที่เป็น "รูปจิต" ของตนกันอยู่นักเลย นั่นมันเรื่องของปุถุชน *คนผู้มีลิเก–ละครเป็นชีวิต* หรือ เรียกว่า **"ผู้ยังมีลิเกในหัวใจ"** **มันไม่ใช่ผู้ปฏิบัติธรรม**

เราจะต้องเรียนรู้ เพ่งแจ้งให้ได้ว่า **จิต หรือ วิญญาณของเรา***ที่เป็นผู้ยัง "อยาก" อยู่อย่างเต็มรูป มันยังเร่าๆ พยายามดิ้นรน* อยากเสพย์สุข *ให้ได้เป็นที่สุด ทั้งโลก 4 ทิศ มันต้องการจะเป็น* เจ้าแห่งผู้เสพย์สุข *ในโลกทั้ง 4 ทิศ อยู่อย่างไม่ถอดถอน* นี่แหละ คือ จิต ที่ยัง**เป็น "จตุมหาราชิกา" ของเรา** (จตุ แปลว่า 4, มหาราชิกา แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็นเจ้าในโลก) หรือแม้เห็น "จิต" ที่มีลักษณะนี้ อยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นก็ยัง**ยึด "จตุมหาราชิกาภูมิ" อยู่**ทุกคนไป

ต้องเห็นให้ได้ดูให้ออกถึง "รูปจิต" อย่างนี้ และดูที่คนเป็นๆ ดูให้เห็น "กายทิพย์" หรือ "รูปทิพย์" ของเขาให้ออก (อันคือ จิต–อารมณ์ของจิตนั่นเอง) ผู้เห็นได้อย่างนี้เรียกว่า เป็นผู้มี "ตาทิพย์แท้" และเป็นผู้มี **ตาทิพย์ที่เก่ง เป็นอภิญญาจริงๆ ของพุทธ** ไม่ใช่ไปหลงฤทธิ์ของเทวดาในทางเดรัจฉานวิชชาอยู่ "ตาทิพย์" แท้นี้ เป็นตาทิพย์ที่มีธรรม มีปัญญาร่วมด้วยเสียด้วย เพราะ**เห็น "เทวดา" ได้ทั้ง "รูป" แถมยังหยั่งรู้ "หัวใจ" (อันมีกิเลสตัณหา) ของเทวดาได้ด้วย**

อย่างนี้จึงจะไม่ "หลง" เทวดา จะไม่ "ติดยึด" เทวดา แถมจะได้ "ฆ่า" ความหลงภพ หลงภูมิ หลงเกาะความเป็นเทวดา (*คือ ผู้ยังมีกิเลสตัณหาอยู่ เป็น " ภวตัณหา" เป็น "ปริยุฏฐานกิเลส"*) ทิ้งไปได้อย่างถูกต้องเด็ดขาดเอาด้วยจริงๆ

31

"พุทธวิชชา" นั้น ให้เรียนรู้ "รูป" รู้ "นาม" อย่างนี้ จึงจะตัดกิเลสฆ่าตัณหาได้จริง เพราะอย่าว่าแต่สัตว์**นิรยะภูมิ**(นรก)เลย หรือ อย่าว่าแต่ความเป็น "เทวดา" ก็ตาม แม้กระทั่ง ความเป็น "พรหม" เรา *(ผู้ปรารถนานิพพานจริง ๆ)* ก็จะต้องหลีกเว้น ไม่ให้ "จิต" ของเราไปสร้าง "รูป" ยึด "นาม" และยึดในภูมิใดภูมิหนึ่ง ภพใดภพหนึ่งอีกให้ได้เป็นที่สุด เราจะไม่ไปเป็นเทวดา หรือพรหมใด ๆ ทั้งนั้น ไม่ว่าจะอย่าง**มีรูป(รูปจิต)** หรืออย่าง**ไม่มีรูป(อรูปจิต)** มีแต่ "นาม" (คือ จิตเสพย์จิตยึด) ก็จะไม่เป็นกันเลยทั้งสิ้นให้ได้ จึงจะพ้นรอด เป็นผู้หมดสิ้นเกลี้ยงในภพในภูมิแห่งการยึดเกาะที่เหลือตัวเหลือตน(อัตตา) แม้จะเป็น "พรหม" ผู้ซึ่งยังมี "อัตตา" อย่างละเอียดสุดขั้นลึกซึ้งสุด เป็น "บรมอัตตา" หรือ ปรมาตมะ ปรมาตมัน ใด ๆ ก็ตาม *(อันเป็น "วิภวตัณหา" คือ ตัณหาในภพขั้นสุขุมยิ่ง หรือ เป็นรูปราคะ–อรูปราคะ–มานะ–อุทธัจจะ ที่เป็นอาสวะขั้น "อวิชชา" ชั้นปลายขั้นสูงสุด เป็นกิเลสชนิดละเอียดสุขุมยิ่งสุดท้าย ซึ่งเรียกว่า "อนุสัยกิเลส")*

ดังนั้น "จิต" หรือ วิญญาณของเรา ที่ยัง**เป็นผู้อยากเสพย์ให้ได้ครบทุกอาการ** แม้ธรรมดา เขามีอาการเพียง ๓๒ อาการ แต่ผู้รักในความเสพย์นี้ มียิ่งกว่า ๓๒ คือ จะต้องให้ตนมี ๆ ๆ ๆ ไม่รู้จบ เกินอยู่หนึ่งให้ได้เสมอ ๆ สิ่งที่จะมีให้ได้ตลอด ก็คือ "วรรณทิพย์" (คือ ความไม่เสื่อมของ "รูป") กับ "สุขทิพย์" (ความไม่เสื่อมของ "นาม") จึงจะเรียกว่า "อายุทิพย์" (คือ ไม่มีความจบ ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีการหมดลง) จะต้องต่อไป และต่อ ๆ ๆ ๆ ไปเสมอ *(ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน "ฐานสูตร" อังคุตตร. นวก. ข้อ 225 ทรงอธิบายจิตวิญญาณ ที่เรียกว่า "เทวดาดาวดึงส์" คือ สภาวะธรรมที่* ยังไม่รู้จักพอ จะไม่ยอมให้เสื่อม *ที่ภาษาบาลีเรียกว่า "อายุทิพย์" ยังไม่แจ้งใน "อนิจจัง" ยังยึดมั่นถือมั่นในสภาวะ "ทิพย์" ทุกอย่าง ยังเสพย์ และยัง "อยาก" อยู่อย่างไม่รู้จบ)*

กิเลส–ตัณหา "ตัวอยาก" อย่างไม่รู้จบ ตัวนั้นแหละ มันคืออาการที่ ๓๓ หรือคือ เทวดาองค์ที่ ๓๓ **ตนหนึ่ง** อันคือ **จิต** หรือ **จิตราช** ที่ยังเป็น "ดาวดึงสา" ของเรา (ดาวดึงสา แปลว่า ๓๓) และเขาเรียกเทวดาตนนี้ว่า พระ-อินทร์ หรือ ท้าวสักกะ (สักกะ แปลว่า ใหญ่, ยิ่ง) เพราะมันใหญ่ยิ่งกว่าเทวดา

๓๒ องค์ อันคือ ๓๒ อาการ ที่อยู่ในตัวเราทีเดียว และแม้นใครเห็น "จิต" ที่มีลักษณะนี้ อยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นก็ยัง**ยึด "ดาวดึงสาภูมิ" อยู่**ทุกคนไป

ก็ต้องพากเพียรตนให้เป็นผู้เกิดมี "**เจโตปริยญาณ**" (**ตาทิพย์**) **อย่างนี้** ต้องเรียนรู้ "รูปจิต" หรือ "กายทิพย์" ของเราคนเป็นๆนี่แหละ ให้ออก โดยเฉพาะ**ของตนเอง** ต้องเรียนให้รู้ ให้เห็นจริงก่อน เราก็จะรู้จัก "กายทิพย์" หรือ "รูปจิต" ของคนที่ยังหลงยึด แม้ในขณะยังไม่ดับสนิทก็ได้ หรือแม้เขาตายลงสิ้นลมหายใจไปก็ได้ด้วยจริงๆ และพยากรณ์คนเป็นๆว่า เมื่อตายแล้วจะไปเกิดเป็นอะไรได้อย่างถูกต้องแท้แน่ชัด ก็สามารถทีเดียว *เช่น พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ใครต่อใครนั่นเอง* ไม่เห็นว่ามันจะน่าประหลาดมหัศจรรย์ ลึกลับ ปกปิด ซ่อนเร้น มืดดำกันตรงไหน ! แต่ถ้าคนมืดคนบอดอยู่ (ผู้ไม่บรรลุธรรมแท้) พยากรณ์บ้าง ก็แน่นอนว่า มันจะต้องเป็น "นาม–รูป" หรือ เป็นตัวเป็นตนตามญาณปัญญาของคนมืด คนบอด (ไสยคุณบุคคล) นั้นๆจะปั้นออกมา *ก็เป็นลิเก–ละครไปตามประสาของ "ผู้ยังมีลิเกอยู่ในหัวใจ" นั่นแล*

แม้ "จิต" ที่เป็นเทวดาชั้น "ยามาภูมิ" คือ จิตที่**ได้รับผล**แล้วจาก "ความอยาก" เป็น "รูปาวจรวิบากจิต" มีสิ่งที่ปรารถนาให้ตนแล้ว รวบรวมได้แล้ว เฝ้าอยู่แล้ว ครอบครองแล้ว จิตนี้ ก็คือ จิตที่ยัง**เป็น "ยามา" ของเรา** (ยามา แปลว่า เฝ้าอยู่แล้ว รวบรวมไว้แล้ว ครบรอบแล้วหรือมีผล) หรือ "จิต" ที่มีลักษณะนี้อยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นก็ยังยึด "**ยามาภูมิ**" อยู่ทุกคนไป

หรือ "รูปาวจรวิบากจิต" ขั้นละเอียดขึ้นไปอีก เป็นความยินดีที่ได้เสพย์แล้ว พอใจยิ่งแล้ว **สมใจ** ในผลที่ตนอยากแล้ว บรรลุความใคร่ถึงจุดเต็มที่, หรือชัดๆ ก็คือ ถึงจุดสำเร็จความใคร่นั่นเองแล้ว ก็**สงบ**อยู่เสียทีหนึ่ง อย่างนี้ก็เป็นจิตที่ยัง**เป็น "ดุสิตา" ของเรา** (ดุสิตา แปลว่า ยินดีแล้ว พอใจแล้ว ชอบใจแล้ว) หรือ "จิต" ที่มีลักษณะนี้อยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นก็ยัง **ยึด "ดุสิตาภูมิ" อยู่** ทุกคนไป อันเป็นจิตเสพย์กามแค่ขั้น "รูป" ชั้นกลางเท่านั้น เราก็จะต้องเรียนรู้ให้ลึกเข้าไปอีก

และแม้ขั้นสุดลึกซ้อนเข้าไป กระทั่งลึกถึง "รูปาวจรกิริยาจิต" ที่รู้ได้ยากยิ่งขั้น "นิมมานรติภูมิ" อันเป็นจิตที่ **ตราประทับรอย "กาม" ไว้** เป็นรูป เป็นสิ่งที่ยังยึด ยังใคร่อยาก ประทับรอยประทับรสนั้นๆ ไว้ มันยังกำหนดเป็นเครื่องหมาย

33

เป็นรอยลึกละเอียดสุดอยู่ในปลายสุดของจิต คือ **สั่งสม"อุปาทานจิต"แท้ๆ ลงไว้ในจิต** นั่นเอง ผู้นี้ก็ยังเป็นเทวดาผู้ยินดีในกามเป็นเครื่องนิรมิตไว้ในใจอยู่ หรือคือ จิตวิญญาณที่ยังตรารูป ตรึงรอยไว้ เป็นความกำหนดยินดีอยู่ (นิม แปลว่า ทำเครื่องหมายไว้, มาน แปลว่า การวัด หรือ จิต, รติ แปลว่า ความยินดี ความกำหนด)

และแม้ที่สุดเทวดา ชั้น "ปรนิมมิตวสวัตติภูมิ" อันเป็นจิตที่สร้างเกาะแก่งให้แก่ตนได้ด้วยอย่างใหญ่ เป็นเจ้าแห่งสิ่งที่นิรมิตทั้งปวง เป็นผู้สามารถจะทำให้สำเร็จผลได้ด้วยอำนาจพร้อม อย่างไม่คิดจะหยุด **ไม่ว่าจะปรารถนาสิ่งใดๆ จิตจะต้องเอาให้ได้** (ปร แปลว่า ใดๆ อื่นๆ, นิมมิต แปลว่า ซึ่งเนรมิต ผู้สร้าง, วสวัตติ แปลว่า ผู้ให้เป็นไปในอำนาจ หรือ ผู้มีความเก่งกาจ) อันเป็นจิตที่ลึกละเอียดสุดในระดับขั้น "รูป" ชั้นปลาย ระดับสุดแห่ง "เทวดากามาวจร" อันยัง**เป็นจิตเป็นวิญญาณที่ยังเมาโลก หลงกามอยู่เหนียวแน่น ชั้นบางเบา ชั้นละเอียดสุด** ยังเป็นจิตเป็นวิญญาณที่เรียกว่า "เสพย์กาม" ชั้นลึก ชั้นสุขุม ที่จะรู้จักมันยากยิ่ง เพราะ**มันเป็นทั้ง "อุปาทานจิต" เป็นทั้ง "จอมตัณหา"** เราก็จะต้องรู้ละเอียดจริงๆ

และแม้จะไล่เรียงให้ลึกละเอียดไปตลอด จนถึงระดับลึกซ้อน*เลยชั้น "รูป" ไป เป็นชั้นบางเบาละเอียดสุขุม หรือ ขั้นที่ยังไม่เป็น "รูป" ขั้นที่ยังไม่ก่อ "รูป" คือ ยังเป็น "อรูป" อยู่* ก็ล้วนยังได้ชื่อว่า **เทวดาหลงเสพย์ "กาม" เหลือเป็นเชื้อแฝงฝังหยั่งอยู่** ลึกเป็นระดับๆ เข้าไปในจิต นี่แหละคือ ขั้น**อนุสัย** หรือ **อาสวะ**ของเทวดาเสพย์กาม เป็น**อาสวะ** เป็น**อนุสัยกิเลส**ของจิตระดับ "กามราคะ" เท่านั้น เป็นกิเลส เป็นตัณหาชุ่ลึกละเอียดขั้นสุขุมสุด ลึกซึ้งสุด เบาบาง ไหวอ่อน รู้ได้ยากยิ่งยอดสุด สำหรับผู้ไม่มี "จิต" ขั้นละเอียด มันอยู่ใน "อรูปภพ" (อรูปจิต) จริงทั้งนั้น และก็ต้องเรียนรู้ให้ลึกไปจนถึง "อรูปาวจรจิต" ต่างๆ ให้รู้ทะลุไปหมด แม้ "อรูปาวจรกุศลจิต" (ได้แก่ จตุมหาราชิกา กับ ดาวดึงสาชั้น **อรูปภูมิ**) "อรูปาวจรวิบากจิต" (ได้แก่ ยามา กับ ดุสิตชั้น **อรูปภูมิ**) และ

"อรูปาวจรกิริยาจิต" (ได้แก่ นิมมานรติ กับ ปรนิมมิตวสวัตติ ชั้น**อรูปภูมิ**) โดยมีรูปรอยลักษณะนัยะเหมือน ๆ กันกับ "รูปาวจรจิต" ที่กล่าวถึงมาแล้ว เป็นแต่ว่ามันเป็นสภาวะจิตที่ละเอียดลึก และ บางเบายิ่งกว่าขึ้นไปอีกเท่านั้น ซึ่งมันล้วนยัง **เป็น "ภูมิจิต" หรือ "จิตที่อยู่ในภูมิ" ที่หลงยึด หลงเสพย์อยู่ของตนเองทั้งสิ้น** อันเป็น "มหัคคตจิต" หรือหมายความว่า จิตที่ยังไม่รู้จักจบ จิตที่ยังไม่มีหยุด จิตที่ยังไม่ดับดิ้นหมดเกลี้ยง จิตที่ยังมีการไป (คต) อย่างสูง อย่างละเอียดยิ่ง(มห) อยู่ เป็นเทวดาที่เก่งซ้อนซ่อนร่างอยู่ในภูมิในภพแห่ง "จิต" ของคน ที่จะรู้ จะจับตนจับตัวไม่ได้ง่าย ๆ เลย จึงจะต้องใช้ "ฌาน" (ความเพ่ง) ที่ตั้งมั่นคง และมีแรงมากขึ้น ๆ และ "ฌาน" จะมั่นคงก็เพราะกิเลส–ตัณหาขาดไปจากจิตจริง ๆ ไม่หวนกลับมากวนอีกจริง ๆ (อุภโตภาควิมุติ) "ฌาน" จะมีแรงก็เพราะมีการฝึกหัด พิจารณาอยู่เสมอๆ (ปัญญา) และฝึกหัดปล่อยวาง หรือ ดับฆ่าอกุศลที่เรารู้เท่ารู้ทันอยู่เสมอ ๆ (วิมุติ) **"ฌาน" ดังกล่าวนี้เรียกว่า "โลกุตตระฌาน"** เมื่อตั้งมั่นจริง ๆ แล้ว มีได้ทั้งขณะลืมตา หรือ หลับตา คือ **เป็น "ฌาน" ที่มุ่งหมายเรียนรู้แต่เฉพาะการพ้นทุกข์ เรียนรู้เฉพาะความเป็นจริงที่เหมาะควรที่สุด (อริยสัจ)** ดังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน "สีสปาสูตร" มหาวารวรรค สังยุตตนิกาย ข้อ ๑๗๑๒

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยืนยันกับภิกษุสาวกของพระองค์ว่า พระองค์ทรง "เน้น" สอนแต่เฉพาะธรรมส่วนที่เป็น "**เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์**" **เป็นไปเพื่อความหน่าย คลายกำหนัด เป็นไปเพื่อความดับ ความสงบ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพาน อันได้แก่ "อริยสัจ ๔" เท่านั้น** ซึ่งพระองค์ได้ทรงเปรียบเหมือนใบไม้กำมือเดียว ที่ทรงกำขึ้นมาแล้วเทียบกับใบไม้บนต้นไม้ว่า ใบไม้ในกำมือ หรือ บนต้นไม้จะมากกว่ากัน อันประหนึ่งความรู้ความเก่งของพระองค์นั้น มีมากมายเหมือนใบไม้บนต้น มีทั้งรู้เหตุรู้ผลของสิ่งที่นอกตัวนอกตนก็มากหลากล้น เก่งทั้งเดรัจฉานวิชชาใดๆด้วย แต่ที่*ทรงนำมากล่าว มาเน้นสอนแก่ภิกษุสาวกนั้น เป็น*

35

เพียงใบไม้กำมือเดียวเท่านั้น เป็นเบื้องต้น เป็นเป้าตรง เป็นจุดหมายแรกแท้ๆ เป็น "พุทธวิชชา" แท้ เป็นเรื่องที่จะทำให้ตนเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานสดใส เป็นผู้หมดกิเลสตัณหาพ้นมลทินเกลี้ยง เรียกว่า "บริสุทธิคุณ" เป็นผู้มีปัญญาเข้าใจถ้วนทั่วในความดี ความชั่วอันแท้จริง ที่จะก่อให้เกิดทุกข์ และรู้ทางดับทั้งดับทุกข์นั้นๆ ได้ด้วย เรียกว่า "ปัญญาธิคุณ" เมื่อผู้ใดมี "คุณ" ทั้งสองอย่างนี้ ก็นำออกสอน นำออกบอกกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นต่อๆ ไปกัน ก็เป็น "กรุณาธิคุณ" ดังนี้ ส่วนจะเรียนรู้ "อภิญญา" อื่น และ "ปฏิสัมภิทาญาณ" อื่นๆ ต่อไปอีกนั้น ค่อยเรียนต่อในเบื้องต่อไป

จึงควรจะจับ **ต้น–กลาง–ปลาย** ของตัวเองแต่ละบุคคลให้ดีๆ และ**จะต้องเข้าใจจุดสำคัญแท้ๆ ของ "พุทธศาสนา" ให้ได้** ต้องพยายามลัดตัดเข้าหาแก่นของ "พุทธคุณ" อย่าไปเลาะ ๆ เล็มๆ อยู่ไกล "พุทธคุณ" โดยไปเสียเวลามัวเมาอยู่กับ "ไสยคุณ", "เดรัจฉานคุณ" เช่น หลง "อิทธิคุณ" จนไม่รู้จัก "กามคุณ" เลยไม่ได้ล้าง "กามคุณ" ออกจากตน แถมติด "อิทธิคุณ" เข้าให้เสียอีก หรือ ไปมัวเมาอยู่กับ "โลกียคุณ" ต่าง ๆ *อันเป็นความเก่งทางก่อโลกสร้างภพ สร้างวัตถุ ก่อนามธรรม ทั้งหยาบใหญ่ ทั้งละเอียดยิบ* ให้เป็น "คุณ" ที่ตนยังติด ยังยึด ยังเกาะ ยังเหนี่ยว เหนี่ยวแน่นกันอยู่นักเลย แม้**อภิญญา** แม้**ปฏิสัมภิทาญาณ** ที่ยังไม่ถึงระดับ ไม่ใช่ภูมิใช่ขั้นของตน ก็อย่าไปมัวเมาหลงอยู่เป็นอันขาด

สรุปความ ต้องเรียนรู้ให้จริง เห็นให้แจ้งชัดเข้าไปๆ จนเห็นความไม่เที่ยงไม่แท้ให้ได้จริง ๆ เป็นสภาวะธรรมในตนจริงๆ

ข้อควรทำ พยายามทำตนให้ "รู้อยู่" และ "เห็นอยู่" ให้ได้จริง ๆ

ทั้งกามจิต–รูปจิต–อรูปจิต ดังกล่าวมาแล้วนั้น ล้วนเป็น**ต้น–กลาง–ปลาย**อยู่ใน "โลกียะภูมิ" สิ้นทั้งนั้น ซึ่งยังมี "กามราคะ" อันแฝงเป็น "ปฏิฆะ"

36

(ความไม่สมใจเต็มที่, เสพสมบ่มิสม, ยังไม่เต็มยังไม่อิ่มถึงใจ) ด้วย สืบสันตติ ต่อเนื่องละเอียด**ลึกเข้าไปเป็น "รูป" เป็น "นาม" ถึงในจิตอยู่** ก็เป็นสภาวะจริง เรียกมันเป็น "อัตตา" อันเป็น**มโนมยอัตตา** เป็น**อรูปมยอัตตา** ตามคุณลักษณะนั้น ๆ ของมัน ก็ได้ ก็ถูกต้อง ไม่ผิดตรงไหนเลย เพราะมันเป็น "ภวตัณหา" ที่พ้นจาก "ปัญจทวาร" คือ ล่วงหู–ตา–ลิ้น–จมูก–กาย เข้าไปอยู่ในใจแล้วจริง ๆ และมีชั้นตอนล่วงเลยจาก "ชั้นหยาบ–ชั้นต้น" เข้าไปแล้วจริงๆ ด้วย

หรือใครจะไม่แยกเรียกหยาบ ๆ ใหญ่ ๆ ซึ่งเห็นกันชัด ๆ ดังได้แจกแจงลักษณะออกเป็น**กามาวจรจิต–รูปาวจรจิต–อรูปาวจรจิต**ให้เห็นง่าย ๆ ตามที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น แต่จะแตกให้ละเอียดลงไปอีก เป็น "กาม" ที่ **หยาบ–กลาง–ละเอียด** เอาเอง โดยจัดรวมเอาทั้งกามาวจรจิต–รูปาวจรจิต–อรูปาวจรจิต ตามที่ได้อธิบายมาแล้ว 6 ชั้นนี้ เป็น "กามาวจรจิต" หมวดเดียวโดยเฉพาะเลย เพราะมันยังมี "กาม" เกี่ยวเนื่องด้วยอยู่ ว่างั้นเถอะ จึงจะไม่เอาภาษา (บัญญัติ) คำว่า **รูปาวจรจิต–อรูปาวจรจิต**อะไรนั่น มาเกี่ยวข้องด้วย แล้วยกแยก รูปาวจรจิต กับ อรูปาวจรจิต ไปเป็นจิตละเอียด ออกไปอีกหมวดหนึ่งหมู่หนึ่งต่างหาก เป็นเฉพาะ "ภวตัณหา" อันไม่เกี่ยวกับ "กามคุณ ๕" เลย โดยยกฐานะจิต 2 ระดับนี้ (คือ รูปาวจรจิต กับ อรูปาวจรจิต) ให้สูงกว่า "ฉกามาวจรภูมิ" (กามาวจรจิต ทั้ง 6 ชั้น) ไปเลย โดยเหมาเอา รูปาวจรจิต หรือ รูปจิต กับ อรูปาวจรจิต หรือ อรูปจิต นี้ เป็นจิต เป็นภูมิ เหนือกว่า "กามจิต–กามภูมิ" ตามที่ภาษาใน "พระอภิธรรม" เขาเรียนกัน ก็ได้ เป็นไรมี ขอแต่เพียงจงเข้าใจมันให้จริงถึงสภาวะ และถูกสภาวะแท้ ๆ เถิด อย่าได้แต่ท่อง ได้แต่รู้เพียงภาษาบัญญัติก็แล้วกัน

และนั่นแหละ ยิ่งจะเห็นว่า "กามจิต" (กามาวจรจิต) หรือ "กามตัณหา" นั้นแท้ๆ นั่นเอง มันเป็นเรื่อง "เบื้องต้น" เป็นชั้นต่ำชั้นหยาบ ที่จะต้องรีบจัดการก่อน ชัดๆ ใหญ่เลย เห็นไหม ? เพราะผู้บำเพ็ญ "นั่งหลับตา" ก็ย่อมเห็นแล้วว่า "กามาวจรจิต" เป็น จิตหยาบ ชั้นนอก ไม่ใช่ชั้นละเอียด ชั้นลึกอะไร

แล้วการปฏิบัติธรรม จะไปเริ่มต้นที่ "**นั่งหลับตา**" วุ่นกับ "**ภวตัณหา**" จัดการกับ **รูปจิต–รูปฌาน** หรือ **อรูปจิต–อรูปฌาน** อันเป็น "เบื้องกลาง–เบื้องปลาย"

37

ก่อน "กามจิต" นั้น มันจะถูกต้อง ตามที่ได้พากันเข้าใจอยู่ละหรือ ?? ลองคิดดูดีๆ มันยิ่งจะต้องจัดการกับ "กามจิต–กามตัณหา" หรือ "กามาวจรภูมิ" นี้ ให้สะอาดบริบูรณ์ก่อนเสียด้วยซ้ำ เพราะอยู่เพียงภายนอก ถ้าขืน "ภายนอก" ก็ไม่เรียน ไม่ละไม่ล้าง และ**ไม่รู้** เข้าไป "ภายใน" แทนที่จะได้ละ ได้ล้าง "ภพภายใน" จึงกลับไปหลง "ภพภายใน" ติด "ภพในภูมิละเอียด" เข้าไปอีก ดังที่เป็นๆ เห็นๆ กันอยู่เต็มไปหมดนี่เอง

และที่จริงนั้นการ "นั่งหลับตา" บำเพ็ญ มันก็ไม่ใช่วิธีการตรง เพื่อจะตัด "รูปราคะ–อรูปราคะ–มานะ–อุทธัจจะ–อวิชชา" อันเป็น "ตัณหา" ชั้นที่เหนือกว่า "กามตัณหา" แท้ๆนั้น ไม่ ! ด้วย **ดีไม่ดี "นั่งหลับตา" บำเพ็ญนั่นแหละ จะไปสร้าง "รูปภพ–อรูปภพ" ให้ตน "หลงงมงาย" หรือไม่ก็ไปได้ฤทธิ์ ได้เก่ง กลายเป็นก่อ "มานะ" กันอีกใหญ่ เอาเสียด้วย** ดังที่ได้กล่าวอธิบายผ่านมาแล้วนั่นแหละมากกว่า

ผู้ปฏิบัติธรรมที่ "กามคุณ ๕" เดิมของตน ก็ "ไม่รู้" ไม่ละ แถมตนเกิด "มานะกิเลส" เพิ่ม เพราะไปมัวมุ่นวุ่นอยู่แต่กับพากเพียร "นั่งหลับตา" จนได้ฌาน (หลับตา) ได้ฤทธิ์ "ตัวเก่ง" มาเป็น "ตัวการใหญ่" (สักกายะ) ก็เลยกลายเป็น *"กามตัณหา" ก็ไม่รู้–ไม่ได้ละ ซ้ำ "ภวตัณหา" ก็หนาใหญ่–หนักใหญ่มากขึ้นมาแถมอีก* **นี่คือ "ความน่าสงสาร" ของผู้ปฏิบัติธรรม ที่ไม่รู้ "ทางปฏิบัติ" อันเป็นสัมมาอริยมรรค** เดี๋ยวนี้พากัน "หลง" ทาง ดั่งว่านี้ มากยิ่ง จริงๆ

และเรื่องของ "สักกายะ" นั้น มันก็หมายถึงส่วนใหญ่ส่วนหยาบกว่า "อัตตา" ภายในนั่นเอง ผู้จะพ้น "สักกายทิฏฐิ" ได้นั้น พระพุทธองค์ก็ทรงสอนไว้ใน "สักกายทิฏฐิสูตร" สังยุตต. สฬายตน. ข้อ ๒๕๕ ซึ่งก็เหมือนๆ กันกับ "มิจฉาทิฏฐิ" ผิดกันเพียงว่าจะละ "มิจฉาทิฏฐิ" ได้ ก็เพราะรู้แจ้งในกาย เวทนา จิต ธรรมของทวารทั้ง ๖ เป็น "อนิจจัง" ส่วนจะละ "สักกายทิฏฐิ" นั้น รู้แจ้งกาย–เวทนา–จิต–ธรรมของทวารทั้ง ๖ เป็น "ทุกข์" ดังพระพุทธพจน์ต่อไปนี้ :–

"ดูกรภิกษุ บุคคลรู้เห็น **จักษุ** *(กายนอก)* แล **โดยความเป็นทุกข์** จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **รูป** *(กายใน)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **จักษุวิญญาณ** *(เวทนา)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **จักษุสัมผัส** *(จิต)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็นแม้**สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย** *(ธรรม)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

บุคคลรู้เห็น **หู.....** (โดยนัยเดียวกันกับเห็น**จักษุ...**) ฯลฯ

รู้เห็น **จมูก.....** ฯลฯ

รู้เห็น **ลิ้น.....** ฯลฯ

รู้เห็น **กาย.....** ฯลฯ

รู้เห็น**ใจ** *(กายนอก)* **โดยความเป็นทุกข์** จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **ธรรมารมณ์** *(กายใน)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **มโนวิญญาณ** *(เวทนา)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น **มโนสัมผัส** *(จิต)* โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

รู้เห็น**สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย** *(ธรรม)* **โดยความเป็นทุกข์** จึงจะละสักกายทิฏฐิได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคล**รู้อยู่**อย่างนี้ **เห็นอยู่**อย่างนี้แล จึงจะละสักกายทิฏฐิ ได้ฯ"

39

ดังนั้นการ**รู้อยู่ เห็นอยู่**ละเอียดลึกซ้อนเข้าไป ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรมจริงๆ และ**เห็นมันเป็นทุกข์** เห็นมันเป็นสิ่งที่ทนได้ยาก เห็นมันเป็นของที่ควรเปลื้องออก เห็นมันเป็นของน่าลด ละ หน่าย คลาย เห็นมันเป็นสิ่งไม่น่าใคร่ เห็นมันเป็นเรื่องไม่น่าติด และแล้วก็พากเพียร "ปหาน" หรือ ปลดปล่อยมันออกไปจริง ๆ นั่นเทอญ เราจะเป็นผู้**พ้น "สักกายทิฏฐิ" ได้**จริงๆ และจะคืบคลานเข้าสืบต่อการเป็นผู้เข้าใจจริง รู้แจ้งใน "อัตตา" ทั้งหลายได้ยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ถูกสภาวะจริง ๆ ด้วย

๑. **กามาวจรจิต** (ที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น) ก็คือ "อกุศลจิต" เต็มรูปที่แสดงบทบาทของ โลภมูลจิต โทสมูลจิต โมหมูลจิตอยู่อย่างชัด ๆ เป็น "จิต" เบื้องต้น เป็น "จิต" หยาบตัวใหญ่ ที่จะต้องเรียนรู้รูปนามของมัน ให้แจ้งเป็น "นามรูปปริจเฉทญาณ" (รู้รูป รู้นามแยกแบ่งออกชัด) ให้แจ้งเป็น "ปัจจย-ปริคคหญาณ" (รู้ปัจจัยที่มันยังยึดมั่นยังเกาะไว้เป็นนิจจังบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นสุขบ้าง เป็นอัตตาบ้าง) จนกระทั่งถึงรู้เป็น "สัมมสนญาณ" (รู้สภาวะของสิ่งที่เกิดอยู่อย่างเหมาะอย่างควรแล้ว รู้สภาวะของสิ่งนั้นตั้งอยู่ได้ชั่วระยะ และรู้สภาวะของสิ่งนั้นมันตกตะกอนลงหรือผ่านไปแล้วตามสภาพได้) เจ้าของ "จิต" ทั้งหลายทั้งปวงเอ๋ย ! ที่เป็นนักปฏิบัติธรรม ก็จงได้โปรดตามเรียน ตามรู้ "จิต" เบื้องต้น จิตหยาบๆ ใหญ่ๆ ที่เป็น **โลภะกิเลส โทสะกิเลส โมหะกิเลส** อันเรียกว่า "**วิติก-กมกิเลส**" **หรือ กิเลสหยาบๆ ใหญ่ ๓ กองโตๆ** (วิ แปลว่า ใหญ่ยิ่ง ชั้นพิเศษ, **ติก** แปลว่า ประกอบด้วย ๓, **กม** แปลว่า ลักษณะ ความสืบต่อ) นี้ ให้ได้ก่อนเถิด ก็ "อกุศลจิต" ออกเบ้อเร่อ ๆ ประกอบด้วยกิเลส ๓ กอง ชั้นพิเศษมีลักษณะเด่นๆ ชัดๆ ออกขนาดนี้ และเรียนรู้มาแล้วด้วยว่า เป็น "กามจิต" แท้ ๆ

กิเลสเบื้องต้น กิเลสหยาบ ถึงอย่างนี้ ก็ยังปล่อย "ความไม่รู้" ให้มันมีแก่ตนอยู่ กล่าวคือ ตนยังคงเป็น "โมหะ" อยู่ ยังเป็น "อวิชชา" อยู่ ยังแยก "กาม-จิต" ไม่ออก แม้อย่างหยาบ ๆ ใหญ่ ๆ ยังรู้ไม่ได้ว่าที่ตนต้อง "โทสะ" ต้อง "โลภะ" อยู่ทุกวี่ทุกวันนี้ ทุกวินาทีนั้น เพราะหลง "กาม" เพราะจิตมันถูก "กาม" มอมเมาหุ้มมิดไว้แท้ ๆ มันไม่ใช่เพราะอะไรอื่นเลย แต่ก็ไม่พยายามเรียนรู้มัน ปล่อยให้ตนมี

40

"โมหะใหญ่"(มืดบอดชั้นหยาบ ขั้นแรก)อยู่เช่นเดิม แล้วก็ถูก**โทสะกิเลส โลภะกิเลส**มันบงการชีวิต มันยังหนักหนา ทุกข์ทรมานอยู่ออกแปร้ เพราะ"กาม" มันทำให้ต้องโลภะ โทสะ "กาม" มันเป็นสสังขาริกัง คือ เป็นตัวการ ตัวดีที่ชี้ชัก ลากชวนอยู่ไม่ได้หยุดหย่อน ชีวิตจึงมีข้าศึกใหญ่ตีหนักอยู่ด้านหน้าทุกวันที่อยู่ดังนี้

ก็ศึกใหญ่ยังประจัญกันอยู่ ยังไม่คิดหาทางปราบลงให้เพลาเสียก่อน ทว่าจะก้าวข้ามขั้น ไปเรียนรู้"จิต"ละเอียด จิตชั้นใน จะไปแทงทะลุให้รู้ **"โมหะ" ขั้นละเอียด (โมหะเล็ก ที่รู้ได้ยากยิ่งกว่า)** อันเป็น "อเหตุกจิต" คือ **จิตที่ดูเหมือนมันไม่มีเหตุเกิด แต่แท้จริงมันมี "เหตุ"** ที่เรียกมันว่า "ไม่มีเหตุ" ก็เพราะมันยังไม่สามารถ "รู้เหตุ" (สมุทัยอริยสัจ) หรือ ค้นหาเหตุมันยังไม่ได้เท่านั้นเอง จึงเรียกจิตดวงนี้ใน "คนผู้ยังไม่รู้" (คนผู้ยังมีอวิชชา) ว่า "อเหตุกจิต" ไปพลาง ๆ ก่อน เป็นขั้น "อนุโลม"

ผู้จะเข้าใจใน "อนุโลม" ได้อย่างชัดเจน ก็คือ ผู้มี "พหุสัจจะ" หรือเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงใน "สัจจะธรรม" นั้นๆ จนดี และจริงตลอดสายแห่ง "อนุโลม" แล้ว จนกระทั่งย้อนทวนกลับไปเป็น "ปฏิโลม" ก็ได้ นั่นแหละจึงจะเป็นผู้มี "อนุโลมญาณ" ที่เป็น "สัจจะ" หรือ แจ้งใน "สัจจานุโลมญาณ" แท้ ๆ

เพราะฉะนั้น ผู้มี "สัจจานุโลมญาณ" แล้วจริง เมื่อเห็นบัญญัติคำว่า "อเหตุกจิต" ซึ่งใช้เรียก "สภาวะ" ขนาดหนึ่งในคนระดับหนึ่ง ท่านก็จะเข้าใจได้เป็น "สัจจานุโลมญาณ" (คือ อนุโลมตาม "สมมุติสัจจะ" นั้น ๆ) ได้ทันที ผู้ยังไม่มี "สัจจานุโลมญาณ" จึงจะยังเข้าใจสภาวะของ "อเหตุกจิต" ไม่ได้ง่ายๆ แล้วแถมตนจะก้าวข้าม "ต้นสาย" ไปเรียนเอา "กลางสาย – ปลายสาย" โน่นเลย มันจะรู้ "สภาวะ" ที่แม้จะมี "บัญญัติ" เรียก บอกว่า **"ไม่มีเหตุ" แต่มันก็ต้อง "มีเหตุ"** ได้ยังไงกัน ?

เพราะแท้จริงแล้วทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเหตุ ไม่มีเหตุแล้ว จะยังเกิดอยู่ เป็นภพ เป็นชาติไม่ได้ (อเหตุกจิต ก็เป็นจิตที่ยังเกิดอยู่ ยังมีสันตติ ยังเป็นทั้ง "ชาติเภท" และ "ชาติวิบาก" อยู่ หรือ "ชาติกิริยา" ก็ตาม) พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า "*เย ธัมมา เหตุปปภวา ... ฯ*" (*ธรรมทั้งหลายย่อมมีเหตุเป็นแดนเกิดก่อน ... ฯ*)

41

จึงขอย้ำเตือนเพื่อนสหธัมมิกอีกสักทีเถิดว่า "อเหตุกจิต" นั้น มันเป็นจิตขั้น "กลาง" เป็น "รูปภพ" เป็น "ภวตัณหา" กล่าวคือ เป็นกามตัณหา**ในภพของจิตชั้นใน**ที่ยัง "อวจร" คือ ยังดำเนินการเป็นไป ยังมีบทบาทของกามอยู่ในแดนจิตที่เป็น "ภวังค์" เรียกง่ายๆ ก็คือ จิตที่ยังมี "เชื้อกาม" นอนเนื่อง (อนุสัย) อยู่ลึกเข้าไปอีกเป็นขั้นที่ ๒ หรือ ขั้นกลาง ซึ่งยังพอมี "รูป" ที่มีร่างชัดกว่าขั้น "อรูป" อันเป็นขั้นปลายนั่นแหละ! แต่ยังไม่ใช่ "อนุสัย" แท้ๆ ถึงขั้นปลายแท้ จึงเรียกว่า "ปริยุฏฐานกิเลส" **อันเป็นกิเลสละเอียดขึ้นมาเป็นชั้นที่ ๒ ที่กระเถิบลึกเข้าไปหาจิตชั้นในเท่านั้น จึงเป็นกิเลสของผู้ที่ได้บากบั่น ได้พากเพียรพยายามให้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ได้บ้างแล้ว** (ปริยุฏฐาน แปลว่า การบากบั่น การพากเพียรพยายาม) และมันยังไม่ใช่กิเลสใหญ่เบื้องต้นจริงๆ นักปฏิบัติธรรมเอ๋ย !

จงพึงสังวร**ต้น-กลาง-ปลายกันให้ "งาม"** ตามที่พระบรมศาสดาของเราได้ทรงกำชับกำชาเตือน แม้ในวาระแรกแห่งการส่งพระอรหันต์ออกเผยแพร่ศาสนาของ "พุทธศาสนา" บ้าง หรือ แม้แต่คำกำชับกำชาเตือนผู้แสดงธรรม (ธรรมกถึก) ก็ทรงให้ระวังอย่าตัดลัดความต้องแสดงให้งามเป็นไปตามลำดับ

ที่กำลังอธิบายอยู่นี้ มันซ้อนเหลื่อมกันอยู่เป็น "ปริวัฏฏ์ ๓" (สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน) ต้องพยายามทำความเข้าใจให้ดี มันซับซ้อนยอกย้อนไป ยอกย้อนมาหลายแง่หลายมุมหลายเหลี่ยมอยู่ มันมีทั้งอดีต–ปัจจุบัน–อนาคต มีทั้งต้น–กลาง–ปลาย *มีทั้งของเก่าที่กำลังเพิ่มของใหม่ มีทั้งของใหม่ที่ยังมีของเก่า มีทั้งของเก่าที่ไม่มีของใหม่ และมีทั้งของใหม่ที่ไม่มีของเก่า* เช่นกำลังกล่าวถึง "**ภวตัณหา**" ที่ยังมี "**กามตัณหา**" เชื่อมเหลื่อมซ้อนลึกเข้าไปร่วมอยู่ด้วย หรือ เรากำลังจะ**จัดการแยกสภาวะ "กามาวจรจิต" ไม่ให้เกี่ยวข้องกับ "รูปาวจรจิต"** ดังที่กำลังนำมาแยกอธิบายอยู่ในขณะนี้ เป็นต้น

๒. **รูปาวจรจิต** (ที่ได้อธิบายมาก่อนแล้วโน้น) ก็คือ "อเหตุกจิต" ที่เป็นจิตละเอียดลึกซ้อนอยู่ รู้ยากกว่ากามจิตขั้นแรกขึ้นไปอีก จึงประหนึ่งมันเป็น "อเหตุกะ" ที่หมายความว่า ผู้ไม่มีเหตุ หรือ ผู้ไม่มีมูล **แต่แท้จริงมันก็ยังเป็น "จิต"**

42

ที่ยังมีโลภะ โทสะ โมหะ หรือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ครบเหตุ ๖ นั้นแหละ เป็นเหตุเป็นมูล ให้ "จิต" ตัวกามาวจรจิตนี้ ยังไม่จบ และยังเป็น "จิต" เป็น "วิญญาณ" อันเกิดเป็น "โลกียะจิต" หรือ มันยังเป็น "กามาวจรจิต" อยู่แท้ ๆ จิตพวกนี้จึงเรียกได้ว่า "ปฏิสนธิวิญญาณ" หรือ "โอปปาติกะ" ที่ยังครอบงำ "มนุษย์" หรือ **อยู่ในคราบ "มนุษย์" เป็น ๆ (มนุษยภูมิ)** และยังมี "นรก" (อบายภูมิ) ทั้งยังมี "สวรรค์" (เทวภูมิ) เป็น "ความเป็น" อยู่ เป็น "ความไป" อยู่ เป็น**จิต** เป็น**วิญญาณ** ที่อยู่ในตัวตนของคนเป็นๆ ที่ยังไม่ตายนี่เอง อย่าไปหลงคิดมัวเมาอยู่กับ**จิต**และ**วิญญาณ**ที่ล่องลอยออกจากร่างกายเราในบัดนี้ เป็นเรื่องนอกตนนอกตัวเราเลย เพราะ "**จิต**" **นอกตัวนอกตนใดๆ** มันก็คือ "จิต" ที่อยู่ในตัวเรา ๆ ทั้งหลายนี่แหละ มันจะเป็น "สัตว์นรก" หรือ "เทวดา" ต่ำ–สูงแค่ไหน มันก็เป็นแล้ว และต้องเป็นจริงไปจาก "จิต–วิญญาณ" ที่อยู่ในร่างของเรา ตั้งแต่เป็น ๆ (คือยังไม่ตาย) นี่แหละ จริง ๆ

"จิต" ชั้นใน หรือ "จิต" ที่ลึกซ้อนอยู่ใน "ภวังค์" หรือ เป็นหน่วย (องค์) หนึ่งของภพ ที่เรียกว่า ยังเป็น "รูป" (รูปภพ) พวกนี้ ต้องนับเป็นจิตที่ยังมีเกิดมีดับอยู่ มี "ปฏิสนธิ" มี "จุติ" ในบุคคลผู้ยังไม่รู้ (ยังมีอวิชชา) เพราะ**ผู้ไม่รู้นั้น** *ก็จะ "ดูเหมือน" กับ จิตพวกนี้ผุดเกิด ๆ เอง ไม่มีเหตุไม่มีมูล* จึงได้เรียกมันว่า "อเหตุกจิต"

แต่แท้จริง อะไร ๆ ที่เกิดโดย*ไม่มีเหตุ*นั้น เป็นไปไม่ได้ในโลก พระตถาคตเจ้าสั่งสอนไว้ ดังได้กล่าวถึงผ่านมาแล้วเมื่อกี้นี้ ใครอย่าพึงกล่าวให้ขัดแย้งคำสอนของพระพุทธเจ้าเลย เพราะ "จิต" คือ ธาตุรู้ คือ สภาวธรรมที่เกิด ๆ ดับๆอยู่เสมอๆ **จะให้มันตั้งอยู่เป็นนิรันดร์ ก็ไม่ได้ จะให้มันเกิดโดยไม่มีเหตุนั้น ก็ไม่ได้** โดยเฉพาะ "จิต" ที่เรากำลังกล่าวถึงนี้ แท้ ๆ นั้นมันยังเป็น "โลกียจิต" อยู่ด้วยซ้ำ และตราบที่ยังมีจิต–กรรม–อุตุ–อาหารเป็นเครื่องสืบต่ออยู่ในผู้ใด ยังตัดขาด เลิกเว้น ดับมอดไม่หมดสิ้นเกลี้ยงจริงๆแล้ว อะไรๆจะหมดจริง ยังไม่ได้(ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความเป็น "สมมุติสัจจะ" นั้น ยังไม่หมดเกลี้ยงสิ้นรอบเป็น "อนุปาทิเสสะ") **และ ที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจนั้น เพราะ อินทรีย์พละของผู้นั้นยังอ่อนอยู่เท่านั้น จึงไม่แจ้งใน "อเหตุกจิต" ทั้งหลาย**

43

ผู้ใดให้อารมณ์ วัตถุ มนสิการเป็นอาหารแก่ "จิต" ใดอยู่ ก็ย่อมสามารถจะรู้จัก "จิต" นั้นได้ เมื่อผู้นั้นสตินทรีย์ สติพละ และปัญญินทรีย์ ปัญญาพละแก่กล้าเพียงพอ *(ถ้ารู้ไม่ได้แล้วก็จะไม่มีใครสามารถเอา* "อเหตุกจิต" *มาบอกมากล่าวสู่กันฟังได้)*

และเมื่อ "กามจิต" ที่เป็น "มายา" ใหญ่มันยังไม่หมด เพราะ "มโนปุพพังคมา ธัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา" คือ มันยังมี "มโนปุพพังคมา ธัมมา" มันยังมีประธานใหญ่ (เชื้อเก่า) ที่ยังบงการอยู่ในส่วนลึกของ "จิต" อยู่ มันเป็นเชื้อกามที่อยู่อย่างลึก อย่างละเอียด ที่เรียกมันได้ด้วยว่า เป็น "อดีตกรรม" ที่นอนเนื่องอยู่ และแถมเป็นกรรมที่ยังมีกิเลสอยู่เสียอีก ยังหาเป็นอโหสิกรรมไม่ แต่เรา "ไม่สามารถรู้จักมัน" เท่านั้น เมื่อไม่รู้จักมัน ไม่รู้เหตุ ไม่แจ้งปัจจัยในการก่อเกิดของมัน ก็ยังจะหลง *(โมหะ ขั้นลึกขึ้นไปอีก)* ก่อกรรมโดยให้ "อาหาร" อันเป็น**กาม** ชุบมันเลี้ยงมันให้ค่อย ๆ โตขึ้นๆ (เสฏฐา) เป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นเขา (มยา) ขึ้นมาเรื่อย ๆ มันจึงเชื่อมต่อกันอยู่โดยนัยนี้ "**โอปปาติกะ**" (ปวัตตวิญญาณ) จึงยังคงมี "ชีวิต" ยังไม่ดับสูญสิ้นสนิทอยู่ ดังนี้

"**โอปปาติกะ**" พวกนี้คือ :–

(ก) มันเป็น "**อกุสลวิบากจิต**" คือ ยังเป็นจิตที่ให้ผลร้ายแก่ผู้อื่นแก่ตนอยู่นั่นเอง ยังมีการเบียดเบียน ยังมีกาม และโดยเฉพาะยังเป็น "**พยาบาท**" เพราะมันยังเป็นเชื้อ **โทสะมูลจิต** ของผู้ยังไม่รู้ ถ้าเขา**รู้ เขาเห็นได้ รู้ได้ เข้าใจได้** คือ เขาเปลี่ยนเป็น "**ทส**" (แปลว่า เข้าใจได้ อันเป็นที่มาของคำว่าโทสะ) เขาจะไม่ทำ เขาจะไม่ให้จิตชนิดนี้เกิดอยู่ เพราะลักษณะของ **โทสะมูลจิต** นั้นเป็นลักษณะหยาบใหญ่ ลักษณะรุนแรง ต้องเห็นให้ได้ ต้องดับให้เสร็จเป็นขั้น ๆ ก่อน**โลภะมูลจิต** "**อกุสลวิบากจิต**" นี้ จึงนับเป็นขั้น "ต้น" ของหมู่นี้ และเป็นตัว ที่อย่าไปหลงเห็นดีเห็นงามอยู่เป็นอันขาด ต้องเรียนรู้มัน รีบฆ่ามันลง

(ข) มันเป็น "**อเหตุกกุสลวิบากจิต**" คือ มันเป็น**ผลดี**สำหรับตนอย่างคนผู้ไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ เพราะมันยังเป็นเชื้อ**โลภะมูลจิต**ที่ลึกเข้าไปอีก นั่นคือ **ความต้องการให้ได้รับผลนั้นๆ** มันยังอยู่ มันยังมี "**ลภ**" (แปลว่า ได้รับ สมใจ บรรลุ สำเร็จ อันเป็นที่มาของคำว่า "โลภะ") คือยังมีเชื้ออยากสัมฤทธิ์

ผลนั้นๆ อยากสมใจ**ผล**นั้นๆอยู่ จึงมีลักษณะของ "ความปรารถนาใคร่อยาก" อันยังมีเชิง "**กาม**" หว่าอาจจะเป็น "ธัมมกาโม" คือ เป็น "ธรรมกาม" หรือ เป็นความปรารถนาใคร่อยากในธรรม พอตนได้รับ ได้สมใจ จึงเป็น "ผลดี" จิตตัวนี้ยัง *ลึกซ้อนเข้าไปกว่าตัว "อกุสลวิบากจิต" อีกขั้นหนึ่ง* จึงนับมันเป็นขั้น "กลาง" และยังยึดมันไว้ก่อนเป็นที่พึ่งอาศัย *นี่แหละคือ "มัชฌิมา" เราต้องอาศัย "มัชฌิมา" หรือ ระดับ "กลาง" ดังนี้เอง เพราะเหตุนี้ จึงยังเรียกมันว่า* "กุสลจิต" อยู่ **แต่แท้จริงเพราะเรายังไม่อาจจะรู้มันได้ว่า มันยังเป็นตัวที่จะต้องละวาง จะต้องฆ่าทิ้งให้หมดเหมือนกัน** จึงยึดมันอยู่ก่อน เป็นพ่วงแพในคนที่มีฐานะขนาดนี้ และเรียกมันว่า "กุศลจิต" หรือ จิตดีตามฐานะ **แต่แท้ๆแล้ว มันยังเป็น "อโสภณจิต" (จิตที่ยังไม่ดีสุด หรือ ยังไม่งามพร้อม)**

(ค) และมันต้องเป็น "**อเหตุกกิริยาจิต**" คือ สักแต่ว่าเป็นจิตเป็นเพียงมีบทบาทมีอาการ ซึ่งเจ้าของจิตนี้จะ**ไม่รู้เหตุรู้มูลมันเลยจริงๆ** *(แม้จะมีรสมีชาติอยู่กับทวาร ๕ และแม้จะโสมนัสดีใจ เป็นรส เป็นชาติชัดๆอยู่แท้ๆ เขาก็จะไม่รู้เหตุจริงๆ)* ว่า มันเป็น "กาม" อย่างไร ? มันเป็น "พยาบาท" อย่างไร ? และเป็นการ "เบียดเบียน" อย่างไร ? เพราะมันยังเป็น**โมหะมูลจิต**อย่างแท้ๆ อยู่จริงๆเลยทีเดียว คือ เจ้าตัวยังมีอวิชชาอยู่อย่างใหญ่หลวง ยังมืดบอดอยู่ ยังไม่สามารถจะหยั่งรู้ "จิต" ตัวที่ยังมี "กามกิเลส" ขั้น "ปริยุฏฐานกิเลส" *(ขั้นกลาง)* ของตนได้เลยจริงๆ จึงไม่รู้เลยว่า มันมีเหตุอะไร ถึงได้ยังมีการเกิดของ "โลกียะจิต" ของวิญญาณเช่นนี้อยู่ ยังไม่ดับไม่มอดสิ้น โดยเฉพาะแม้แค่ "**กาม" ก็ยังไม่หมดไปได้แท้จริง** ซึ่งก็เนื่องจากมันยังมี "**มห**" (แปลว่า ใหญ่, มาก อันเป็นที่มาของคำว่า "โมหะ") คือ ความไม่แจ้งในภัยโทษทุจริตต่างๆ ที่เกิดได้ เพราะ "**จิต" ชนิดนี้ของตน "โมหะ" ยังเป็นใหญ่ครอบงำตนเป็นอย่างมาก ละเอียดลึกซึ้งอยู่นั่นเอง**

ดังนั้น ถ้าแม้นผู้ใดไม่เข้าใจแจ้งแทงทะลุ ในสภาวะในส่วนที่ละหมด ได้แล้ว (แจ้งในวิมุติ) และในส่วนที่ยังอยู่จริงในตนแล้ว (มีญาณทัสสนะ) ผู้นั้นจะเข้าใจไม่ได้เลยว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมี "เหตุ" เป็นที่มา

45

ยิ่งในพระอภิธรรมสอนไว้ว่า “อเหตุกกิริยาจิต” นั้นแบ่งออกไปเป็น “โสมนัส สหคตัง หสิตุปปาทจิตตัง” อันหมายความว่า เป็นจิตดวงที่ถ้าไม่ใช่พระอรหันต์จะมีจิตดวงนี้ไม่ได้ เพราะหมายถึง “จิตที่ยิ้มแย้มของพระอรหันต์ เกิดพร้อมกับความโสมนัส” แต่ก็ยังเป็นจิตที่ยังท่องเที่ยวอยู่ใน “กามภพ” ด้วย และแถมยังได้ชื่อว่าเป็น “อโสภณจิต” คือ ยังเป็นจิตที่ยังไม่ดีพร้อม ยังไม่งามแท้เสียอีก มันก็ชวนงงอยู่ ที่จิตของพระอรหันต์ยังเป็น “กามาวจรจิต” แถมยังเป็น “อโสภณจิต” อีกด้วย และ “อเหตุกจิต” นี้ ก็เป็นเพียงจิตระดับกลางของ “กามาวจรจิต” เท่านั้นก็มีจิตของพระอรหันต์เข้ามาผสมด้วยแล้ว

ผู้ไม่แจ้งจริงใน “**ปริวัฏฏ์ ๓**” *หรือ “คัมภีราวภาโส”* **(สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน)** จะเข้าใจไม่ได้เลยจริงๆ เพราะมันสลับซับซ้อนจริงๆ “อเหตุกกิริยาจิต” นี้ มันเป็นขั้นปลาย ขั้นลึกสุด จนต้องปล่อยมันก่อน หรือ ต้องนับว่ามันไม่ทำอะไรให้เราทุกข์หรอก แต่มันก็ยังไม่ใช่ความหยุด ยังไม่ใช่ความดับสนิทจนไม่มีกิริยาอาการแท้ ๆ อยู่นั่นเอง เราจึงจะต้องพยายามดับมันให้มี “กิริยา” ที่สงบ ที่หยุด ที่นิ่ง ให้*มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้*

ดังนั้น พระอริยเจ้ายิ่งชั้นสูง จึ่งยิ่ง “หัวเราะ” น้อยลง ๆ และแสดงกิริยายิ้มอย่างสงบยิ่งขึ้น(แต่ไม่ใช่เครียด) จนที่สุดก็มีแต่ยิ้มเบิกบานสดใส ยิ้มในหน้ายิ้มเห็นไรฟัน หรือ อย่างมากสุดก็หัวเราะมีเสียงน้อย ๆ ซึ่งก็นาน ๆ มากจะมีสักครั้งเท่านั้น ที่เป็นอย่างแสดงความมีรสชาติสูงสุดของ “จิต” ก็เป็นความจริง **แต่ก็ยังมีชาติ** เห็นได้ไหมเอ่ย ?

เพราะฉะนั้น ยิ่ง “เชื้อกามจิต” ที่ลึกละเอียด เป็นขั้น “อาสวะ” ขั้นอนุสัยสุดยอด ชั้นปลาย จึงนับเป็น “อรูป” คือ แทบไม่เห็นร่องเห็นรอยเลยจริงๆ มันยิ่งไม่รู้ไม่เห็นได้ง่าย ๆ กันเลยแหละ จนผู้ยังไม่รู้ก็ต้องนับว่า เป็น “ของดี” เสียเลย ต้องยึดเป็นหลัก ยึดเป็น “ฐาน” ยึดเป็นพื้นแห่งจิตไว้เสียก่อนเป็นพ่วงแพสำหรับคนยังไม่แกร่งกล้า

สำหรับผู้ยังมีอวิชชา (ผู้ไม่รู้) จึงเรียกอรูปจิต หรือ จิตขั้นอรูปนี้ว่า เป็น

"โสภณจิต" คือ จิตที่ดี จิตที่งาม**ไปพลางๆก่อน** เพราะแม้จะเป็น "กาม" มีเชื้อกามอยู่ ก็ต้องขอเรียกว่า กามอย่างงาม กามชั้นดี (กามาวจรโสภณ) เนื่องจากมันก็เป็นกามที่ไม่หยาบไม่ใหญ่ไม่โตอะไรแล้ว ยังเป็นเพียงเศษกาม ธุลีกามเท่านั้นเอง ดังนี้

แต่ในตำรา "พระอภิธรรม" ก็จัดเป็นกุศล จัดเป็นโสภณ คือ เป็นของดีของงามตรงๆเลย อยู่อย่างนี้แหละ ดีอย่างไร ? งามอย่างไร ? ใครเห็นขัด ก็พยายามพากเพียรหาทางเห็นความไม่ขัดให้ได้ด้วยตนเทอญ บอกแล้วว่า เป็นจิตขั้นลึกขั้นยากแล้ว แต่ถ้าใครจะคิดก้าวเข้าไปหลับหูหลับตาเพ่งเพียรแบบมุ่งเข้าเรียน "รูป-ภพ" โดยนั่งหลับตาสมาธิเข้าไปเป็น "รูปฌาน" เรียนรู้จิตขั้นนี้กันเลย แบบไม่เรียนไม่ฆ่า "กามจิต" ต้นๆมาก่อน ก็ตามใจ ถ้าเชื่อว่าดี จับสภาวะรู้เห็นตัวตนของจิตละเอียดพวกนี้ และอาจสามารถรู้แจ้งเห็นจริงชัดเจนกระจะกระจ่างได้มีเหตุ มีผลสิ้นรอบเป็น "ญาณทัสสนะ" ก็เชิญทำเอาเทอญ

๓. **อรูปาวจรจิต**(ที่ได้อธิบายมาก่อนแล้วโน้น) จึงคือ "กามาวจรโส-ภณจิต" เป็นจิตขั้นปลายสุดของ "กามจิต" เลยทีเดียว เป็น "อนุสัยกิเลส" คือกิเลสขั้นละเอียดนอนเนื่องเป็นละอองธุลีแห่ง "เชื้อกามจิต" เสี้ยวสุดท้าย ที่มันจะยังคงเป็น "เหตุ" ให้ "กาม" ยังโตขึ้นๆได้ (มโนเสฏฐา) จนกลายมาเป็นตัวเป็นตนเป็นเราเป็นเขา (มโนมยา) ถ้าไม่ถอนรากถอนโคนเจ้าตัวนี้ ก็จะยังสิ้นสุดการ "วนกลับ" อย่างเด็ดขาดเที่ยงแท้กันไม่ได้ ยังไงๆ มันก็ยังเป็น "กามาวจรจิต" แม้จะเรียกมันว่าเป็น "กามาวจรโสภณ" อย่างไรก็ตาม ถ้ามันยังบรรลุถึงขั้นจับอาสวะสุดยอดไม่ได้ด้วย "ปัญญา" อันแจ้งชัดแท้จริง แล้วดับมันอย่าง "รู้ๆ" ด้วยฝีมือของเราเองคือ รู้ชัดว่ามันเป็นเพียง "ธาตุรู้" ที่ยังทำงานอยู่ มันไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล โดยเฉพาะไม่ใช่ตน ไม่ใช่ตัวอะไรของเราเลยจริงๆ จิตจะต้องเกิด "อนัตตสัญญา" อย่างแท้ๆ หมดยึดตัวตนได้จริงๆ ถ้ายังล้างอนุสัยอันสุดท้ายเช่นนี้ออกไม่ได้ก็ยังไม่ใช่พระอริยะชั้นสูงในแบบศาสนาพุทธ

47

หรือ จะยกย่องโมเมมันว่า เป็น**มหากุศลจิต** เป็น**มหาวิบากจิต** เป็น**มหากิริยาจิต**อย่างไร ๆ มันก็ยังได้ชื่อว่า เป็น "กามาวจรจิต" (ตามที่ตำราพระอภิธรรมได้สอนไว้) อันเป็นจิตที่ยังเป็นไม่ได้แม้แค่ "พระอนาคามี" อยู่นั่นเอง เพราะยังไม่สิ้น "กามราคะสังโยชน์" ยังเป็นจิตเป็นวิญญาณที่ครองความเป็นเทวดาอยู่ในขั้นฉกามาวจรอยู่

แต่ตำราก็บอกไว้มีนัยละเอียดว่า **"มหากิริยาจิต" เป็นจิตของพระอรหันต์** และซ้ำยังอธิบายแยกแยะไว้อีกว่า ดวงที่ ๘ เป็น "จิต" ที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ ทั้งไม่ประกอบด้วยปัญญา แถมเกิดขึ้นโดยมีสิ่งชักจูงมีอะไรชักชวนเสียด้วย (ภาษาบาลี คือ *อุเปกขาสหคตัง ญาณวิปยุตตัง สสังขาริกัง*) นั่นก็เป็น "จิต" ที่มีลักษณะละเอียดลึกซึ้งยิ่งดวงหนึ่งของพระอรหันต์ ถึงขั้นเป็น "จิต" ที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา และเกิดโดยมีเหตุมีเชื้อมีอะไรชักๆ จูงๆ เอาง่ายๆ กันเลย ก็อาจจะทำให้นึกได้ว่า *กระไรหนอ ! พระอรหันต์ปัญญาก็ไม่มี แถมถูกอะไรลากๆ จูงๆ ไปก็ยอมให้เป็นไปเสียด้วย* พระอรหันต์นั้นย่อมมีแม้แต่สติเจตสิกก็มั่น มีแม้แต่ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละก็สมบูรณ์ ไม่ใช่หรือ ? แล้วทำไมยังมี "จิต" ดวงที่เฉยๆ เหมือนคนใบ้เบื้อไม่มีปัญญา แถมใครชักๆ จูงๆ ทำอะไรก็ทำเสียด้วย มันจะเป็นจิตของพระอรหันต์กันอย่างไร ? และซ้ำนำมาอยู่ในหมวดของ "กามาวจรจิต" เอาเสียอีก แทนที่จะไปรวมๆ อยู่ในหมวด "โลกุตตรจิต"

ผู้เรียนแต่ตำราก็จะรู้และเข้าใจสภาวะได้ยากยิ่ง ผู้เรียนแต่ภาษา (ปริยัติ) ก็จะรู้สึกว่ามันชักขัดๆ กัน อาจจะทำให้จิตไม่เลื่อมใส ไม่ดำเนินความเป็นไปก็จะทำให้บั่นทอนการประพฤติ **จึงควรปฏิบัติให้มีสภาวะเป็นระดับเป็นขั้น ก็จะเข้าใจในภาษาอธิบายทั้งหลายได้**

พระพุทธเจ้าของเราทรงสอนไว้ใน เกวัฏฏะสูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ข้อ ๓๕๐ ถึง**จิต** หรือ **วิญญาณ** (ธาตุรู้ หรือ สิ่งๆ หนึ่ง ที่เป็นสภาวธรรมแห่งการรู้แจ้ง หรือ ความเป็นอย่างหนึ่ง ที่มีคุณสมบัติชัดๆ มีหน้าที่แท้ๆ คือ "รู้" นั่นเอง) **ของผู้เป็นพระอรหันต์**นั้นว่า :-

"วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโต ปภัง,

เอตถะ ปฐวี จ อาโป จ เตโช วาโย น คาธติ,
เอตถะ ทีฆัญจ รัสสัญจ อนุง ถูลัง สุภาสุภัง,
เอตถะ นามัญจ รูปัญจ อเสสัง อุปรุชฌติ,
วิญญาณัสสะ นิโรเธน,
เอตเถตัง อุปรุชฌตีติ ฯ"

ซึ่งแปลความว่า :–

"ความ หรือ สภาพอย่างหนึ่ง อยู่ที่จิต ซึ่งรู้ได้ชัดแจ้ง *(วิญญาณัง)* อันไม่ใช่จะรู้จะเห็นกันได้ง่ายๆ แม้ได้รู้แล้ว ผู้รู้นั้นก็ยังไม่อาจจะนำมาชี้แจงบอกใครได้ง่ายๆเสียอีกด้วย *(อนิทัสสนัง)*

แต่เมื่อได้รู้–ได้เห็นแล้ว มันโล่ง มันทะลุอย่างไม่มีที่กั้น–ไม่มีที่สุด *(อนันตัง)*

ซึ่งแจ่มแจ้ง สว่างโปร่ง ใสแจ๋ว โดยประการทั้งปวง *(สัพพโต ปภัง)*

ปฐวีธาตุ(ดิน) อาโปธาตุ(น้ำ) เตโชธาตุ(ไฟ) และวาโยธาตุ(ลม) ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในความ หรือ ในสภาพฯอย่างที่กล่าวถึงนี้ *(สภาพ หรือ ความเป็น "วิญญาณัง")*

หรือแม้ รูปที่อาศัยกันเกิด ยาวบ้าง สั้นบ้าง ละเอียดบ้าง หยาบบ้าง งามบ้าง ไม่งามบ้าง ฯลฯ ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในความ หรือ ในสภาพฯ อย่างที่กล่าวนี้ ด้วย

หรือแม้ นามและรูปนั้น ย่อมดับไม่เหลือในความ หรือ ในสภาพฯ อย่างที่กล่าวนี้

เพราะได้ดับสิ่งที่มันแฝงชีวิตอยู่ในความ หรือ ในสภาพฯอย่างที่กล่าวนี้ ลงหมด *(วิญญาณัสสะ นิโรเธนะ)*

นามและรูปใดๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มันแฝงชีวิตอยู่ในบัดนั้น จึงย่อมเป็นอันถูกทำลายไปแล้วสิ้น ในตัวของผู้มีความ หรือ มีสภาพอย่างหนึ่ง อยู่ที่จิต ซึ่งรู้ได้ชัดแจ้ง จริงนั้นๆ

(คือ เป็น "วิญญาณ" อันปราศจาก "สังขารโลกีย์" (สิ่งที่มันแฝงชีวิตอยู่) *และ ปราศจาก " อวิชชา " แท้)* ด้วยประการ ดังนี้ ฯ"

หรือ จะแปลความเอาความกันชัด ๆ ย่อเข้าอีกว่า :–

"สิ่ง ๆ หนึ่ง ที่เป็นสภาวะรู้แจ้ง *(วิญญาณัง)*

ไม่มีใครชี้ให้ใครดูได้ง่าย ๆ มันรู้ได้ด้วยตนเท่านั้น *(อนิทัสสนัง)*

ไม่มีที่สุด รู้ทะลุโล่งโปร่งไปตลอด *(อนันตัง)*

รู้เห็นชัดแจ้งแจ่มใสด้วยประการทั้งปวง *(สัพพโต ปภัง)*

ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในสิ่ง ๆ นี้ หรือ ใน สภาวะนี้

รูปยาว รูปสั้น ความเล็ก ความใหญ่ ความหยาบ ความละเอียด แม้ ความงาม ความไม่งามใด ๆ ก็ไม่มี ไม่เป็น ไม่คิดยึดคิดถือให้ก่อเรื่องตั้งอยู่ ในสิ่งๆนี้ หรือ ในสภาวะนี้

นามและรูป ย่อมดับไม่เหลือ ในสิ่ง ๆ นี้

เพราะธาตุรู้ ที่ปรุงเป็นโลกียะอยู่ทั้งหลายทั้งปวง ได้ดับลงสิ้นแล้ว จากสิ่งๆ นี้ *(วิญญาณัสสะ นิโรเธนะ)*

ผู้นั้นจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ละเว้นและทำลายตัวตนได้ในสิ่ง ๆ นี้ หรือ ใน สภาวะที่เรียกว่า "จิต" ก็ดี "วิญญาณ" ก็ดี อันยังเป็นส่วนที่เหลืออยู่ *(ใน คนผู้บรรลุซึ่งยังไม่ตายเน่าเข้าโลง)* ด้วยประการ ดังนี้ ฯ"

เมื่อคิดตามให้ดีก็จะเห็นว่า **จิตพระอรหันต์** นั้นท่านมี "ปัญญา" รู้รอบ เห็นชัด เข้าใจแจ้ง และรู้อย่างฉลาดถ้วนอยู่เสมอ ๆ ดังคำตรัสยืนยันของพระพุทธ องค์ที่ยกมากล่าวแล้วนี้ ก็จะรู้สึกว่ามันขัด ๆ กันอยู่กับ "**มหากิริยาจิต**" **ดวงที่ ๘** ในตำราพระอภิธรรม เช่นนี้แหละ

ผู้ศึกษา ผู้เป็นนักปฏิบัติธรรม ก็จะต้องใฝ่หา ค้นคว้าเอาสภาวะมารู้ มา เห็น มาแจ้งเอาเองให้ได้ ก็จะสิ้นสงสัยสิ้นกังขาไปทุกจุดไป **เพราะที่สุด แห่งที่สุดในโลก "สมมุติสัจจะ" ใดๆนั้น ผู้รู้ได้ถ้วนรอบ สิ้นทุกเหลี่ยมทุกมุมเท่าใด ก็เข้าใจได้มากเท่านั้น**

50

และสรุปแล้ว "จิต" ทั้งหลาย ที่เป็น "**กามาวจรจิต**" ซึ่งได้กล่าวถึงมาแล้วนั้น ก็ยังล้วนเป็น "จิตที่ยังมีความเป็นไปในกาม" อยู่ ยังจะต้องมาทำความรู้มาละ มาคลาย มาทำให้บริสุทธิ์สูงขึ้น–สูงขึ้นสู่ **รูปาวจรจิต** แล้วก็ **อรูปาวจรจิต** คือ ทำให้มีโลภะมูลจิต–โทสะมูลจิต–น้อยลงๆๆ ไปเรื่อยๆ จนที่สุดเป็นโลกุตตร-จิตให้ได้โดยจริง อยู่ดี

กล่าวคือ รู้ชัดแท้เป็นขั้นสุดท้ายให้ออกว่า **"จิต" หรือ "วิญญาณ" นั้น มันก็เป็นเพียง "สิ่งๆหนึ่ง" ซึ่งมีลักษณะ "รู้" ได้อย่างเก่ง จะเรียกคนก็ได้ สัตว์ก็ได้ ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่เป็น ไม่ใช่ตายอะไรเลย เมื่อมันทำงาน มันก็ "รู้" (เป็นพลังงานชนิดหนึ่ง) เมื่อมันไม่ทำงาน มันก็ "หมดรู้" ก็เท่านั้นเอง และมันเป็น "พลังงานรู้" ที่เกาะ ที่ยึด ที่ "หลง" สร้างตัวตนได้เก่งเยี่ยมยอดที่สุด ที่เผลอไม่ได้เอาจริงๆ ด้วย**

ดังนั้น "จิต" ใด ที่มันยังไม่รู้ หรือ ยังโง่อยู่ เหมือนไม่ใช่ "จิต" ใครจะล่ออะไร จะลากจะจูงไปอย่างไร ก็ได้ทันที แม้จะมี "พลังงานรับรู้" ก็รู้แบบเด๋อๆ แบบรู้แล้วก็รับตามๆๆๆ เขาไปต้อยๆ **นั่นคือ "จิต" ตัวที่ "อวิชชา" แท้ หรือ เรียกว่า "โมหะมูลจิต" ตัวที่ต่ำสุด** เป็นจิต "อุทธัจจะสังโยชน์" จริงๆ คือ จิตที่ถูกสนตะพายแท้ๆ เป็น "อบายสัตว์" หรือ จิตอบายภูมิขั้นแรก ที่จะต้องทำลายให้ได้ ในกระบวน "อกุศลจิต" ทั้งหลาย ซึ่งคือ จิตดวงที่ ๑๒ ตามที่พระอภิ-ธรรม เขาเรียกกัน มันมีชื่อว่า "อุเปกขาสหคตัง อุทธัจจะสัมปยุตตัง" อันหมายความว่า **สิ่งๆหนึ่ง** ที่มีพลังงานรับรู้ พอเกิดผุดลอยฟ่องขึ้นมา(อุทธัจจะ-สัมปยุตตัง) ก็เฉยๆ เด๋อๆ อยู่เช่นนั้น ไม่มีอำนาจในตนเลยสักน้อย(อุเปกขาสหคตัง) ไร้ปัญญาที่สุด(จึงเรียกว่า อวิชชา หรือ จอมโมหะจิต) ฉะนั้น พอมีรูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัสใด มาเป็นปัจจัย มันก็จะ "รับ" หมับเข้าให้ทันที ดี–ชั่วไม่รู้ทั้งสิ้น เพราะมันเกิดมาเพื่อรับ

"จิต" ลักษณะนี้ จึงคือ สิ่งที่เป็นจอมติด–จอมยึด–จอมเกาะ–จอมดูด–จอมสั่งสม–จอมพัฒนาให้ตนใหญ่ให้ตนโตเก่งที่สุดในโลก และสิ่งที่พัฒนาก็ไม่ใช่อะไรที่ดีบดีบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วย สิ่งนั้นคือ "ความเห็นแก่ตัว" นั่นเอง ที่เรียกว่า "ตน"

51

ถ้าใครไม่รู้เท่าไม่รู้ทัน และไม่ระวัง ไม่หัดทำลาย "อำนาจการเกาะ–การติด–การยึด–การดูด" ให้ได้ จริงๆ จนเก่ง จนไม่ยอมให้มันทำงานดูด ทำงานติดทำงานยึดได้แท้ๆ จริงๆ ก็จะไม่มีทางรอดพ้นการเกิด หรือ รอดพ้นการเป็นตัวตน หรือไม่มีทางหมดสิ้นจิต หมดสิ้นเชื้อวิญญาณลงไปได้เลยตลอดกัปป์กัลป์

เพราะฉะนั้น "**มหากุศลจิต**" ที่จะเอามาใช้เพื่อทำลายจิตอวิชชาตัวแรกนี้จึงคือ โสภณจิตตัวที่ ๑ ที่เรียกว่า "โสมมนัสสหคตัง ญาณสัมปยุตตัง อสังขาริกัง" ซึ่งเป็นจิตที่น่ายินดีแล้ว ทั้งประกอบไปด้วยความฉลาดขึ้นมาหน่อยแล้วหรือ ต้องประกอบไปด้วยการรู้บ้างแล้วล่ะ (ญาณสัมปยุตตัง) แม้จะยังไม่แจ้งเหตุแจ้งมูล หรือ ยังไม่รู้เค้าเงื่อนที่มันมาเป็นตัวการสำคัญให้เราเกาะ เราติด เรายึดก่อน (อสังขาริกัง) ก็เพราะเพิ่งเป็นจิตตัวแรกที่เริ่มบทบาท พอมีผล (วิบาก) ก้าวต่อมา "กุศลวิบากจิต" ที่จะนำมาใช้ จึงคือ "โสมนัสสหคตัง สันตีรณจิตตัง" ซึ่งเป็นจิตที่รู้ดี–เห็นดี–ยินดีแล้ว จิตที่เต็มใจจะทำงานนี้แล้ว (โสมนัสสหคตัง) และทำงานพิจารณาตรวจสอบค้นคว้าเลยทีเดียว เรียกว่า วิตก–วิจาร ก็ได้ เรียกว่า ธรรมวิจัยก็ได้ (สันตีรณจิตตัง)

บัดนี้จิตจึงจะสูงขึ้นมาเป็น "โสมนัสสหคตัง ญาณสัมปยุตตัง สสังขาริกัง" คือ เป็น "**โสภณจิต" ที่สูงขึ้น** มีการ "รู้เหตุ" หรือ รู้ต้น**เค้าที่มาเป็นตัวการสำคัญให้เราเกาะ เรายึดติด** คือ เกิด "สสังขาริกัง" ขึ้น

และเหตุ หรือเค้าเงื่อนแห่งจิต ที่ทำให้เราก็ออกุศลอยู่ไม่รู้แล้ว หรือ "ก่อเกิด" ไม่รู้วาง ก็เพราะ "**โมหะมูลจิต" นี่แหละเป็นต้นเหตุใหญ่** เราจะเริ่มเกิดไม่เฉยเสียแล้ว และไม่แน่ใจในจิตที่ซื่อๆ เด๋อๆ เอาแต่เกาะ เอาแต่ติด เอาแต่ยึดตะพึดไปเสียแล้ว ก็จะเริ่มเป็นจิต "**วิจิกิจฉา**" คือ "โมหะมูลจิต" ก็จะเขยิบเป็นต้องคิด ต้องลังเล ต้องไม่แน่ใจขึ้นมานั่นเอง เรียกว่า "อุเปกขาสหคตัง วิจิกิจฉาสัมปยุตตัง" อันหมายความว่า **สิ่งๆ หนึ่ง**ที่มีพลังงานรับรู้แล้วรับเกาะ รับดูด รับติด อย่างหน้าเฉย ตาเฉยไปอย่างเก่านั้นแหละ ก็ชักจะมีการยับยั้ง มีการชั่งใจ มีการตรวจ มีการไม่แน่ใจเกิดขึ้น มีการไม่สนิทใจเหมือนก่อนนั่นเอง แต่มันก็ยังจะไม่

52

พ้นสงสัยไปได้ง่าย ๆ จนกว่าจะเรียน จะรู้ จะได้ข้อมูล ได้ความรู้มาครบพอ ลงตัวเต็มรอบไปแต่ละเรื่อง แต่ละมุม

เช่น แต่ก่อนเป็นผู้สะสมอกุศลจิต เพราะคิดเห็นตามๆเขา(ทิฏฐิคตสัมปยุตตัง) ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้ แสนจะไม่รู้ว่า มีเหตุมีผลอะไร มีอะไรเป็น "มโนปุพพังคมา ธัมมา" คือ มีอะไรอยู่ในจิตอยู่ก่อน เป็นเชื้อ เป็นเค้าเงื่อนชักจูง (อัชฌัตตะ) หรือว่า มีเหตุนอกจากวัตถุข้างนอกเป็นเหตุ (พาหิร, พหิทธะ) ก็ไม่รู้ (อสังขาริกัง) แต่เขาว่าดี ก็ดีกับเขา (โสมนัส) เขาพาอยากได้ อยากเอา ก็ตั้งหน้าตั้งตาอยากเอา อยากได้ไปตะพึด (โลภะ)

จิตตัวนี้ จึงเป็น "โลภมูลจิต" ที่ชื่อว่า "โสมนัสสหคตัง ทิฏฐิคตสัมปยุตตัง อสังขาริกัง" หมายความว่า เป็น**สิ่ง ๆ หนึ่ง**ที่มีพลังงานรับรู้ แล้วยินดีเลยไม่ขัดข้องเลย (โสมนัสสหคตัง) คิดเห็นตามเขาไป เข้าใจตามโลกไป ยึดเอาความเข้าใจอย่างนี้ เป็นตัวเป็นตนลงไปด้วย (ทิฏฐิคตสัมปยุตตัง) แม้จะไม่รู้เหตุรู้เค้าไม่เข้าใจสิ่งชักสิ่งจูงสิ่งดุนสิ่งดันอะไรทั้งนั้น(อสังขาริกัง) แต่จะสั่งสมลงเป็น "จิต"

"ความไม่รู้" (อวิชชา) หรือ โมหะมูลจิตดังนี้เอง เป็น "เหตุ" (อสังขาริกัง) ให้สั่งสม "อกุศลจิต" ใส่ตนอยู่ร่ำไป

เมื่อเกิด "โมหะ" ก็จึงเป็นผลให้เกิด "โลภะ" (ดังอธิบายมาแล้ว เป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนกันอยู่ ต้องทำความเข้าใจดี ๆ)

และเมื่อเกิด "โลภะ" โดยไม่สมใจในโลภะนั่นแล จึงเกิดผลเป็น "โทสะ" หรือ "พยาบาท"

"โทสะ" หรือ "พยาบาท" ยิ่งแรงเท่าใด "โมหะ" ก็ยิ่งมากมายมืดหน้ามากเท่านั้น ๆ

สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน ดังนี้แหละ ที่มันทำให้ "จิต" ให้ "วิญญาณ" สั่งสม ทับถมเข้าไปแล้ว ๆ เล่า ๆ มากมาย

และแม้ "อกุศลจิต" ทั้งหมด ที่จะเกิด จะทับถมสั่งสมลงไปมากขึ้น ๆ

53

ก็เนื่องมาแต่ "อเหตุกจิต" ที่เรายัง**ไม่รู้เท่ารู้ทัน**มันนั่นเอง เป็น "เหตุ" แท้ เป็น "สังขาริกัง" อยู่ แม้แต่ที่เป็น "อกุศลวิบากจิต" อันเนื่องมาแต่ ตา–หู–จมูก –ลิ้น–กาย และเป็น "ทุกข์" หรือ แม้จะไม่เป็นทุกข์ จะเฉยเด๋ออยู่ (อุเปกขาสหคตัง สัมปฏิจฉนจิตตัง) ก็ตาม ก็ยังล้วนเป็น "สังขาริกัง" หรือ ล้วนเป็นเหตุ เป็นเรื่อง ชักชวนดุนดันให้เกิด "อกุศลจิต" อันเป็นโลภะ–โทสะ–โมหะ หรือ เป็น "ทุกข์" อยู่ทั้งสิ้น

"ทุกข์" ดังกล่าวนี้คือ นรก หรือ อบายภูมิ

"จิต" ใครมีทุกข์ มีความทรมาน มีความทนได้ยาก มีความปรารถนาสุข หรือ ไม่รู้ตนว่า ตนอยู่ในสภาพดีแล้วอย่างไร นั่นแหละคือ "ความเป็นสัตว์นรก"

จงรู้จัก "สัตว์นรก" ให้ดีๆ มันอยู่ในคนเป็นๆ นี่แหละ ! อย่าไปหลงเลอะว่า เป็นตัวตน ที่ล่องลอยอยู่ในถิ่นในแดนแคว้นไหนเลย มันคือ จิตในจิต คือ เวทนาในเวทนา (ทุกขเวทนา) ของเราเองนี่เองแท้ๆ

ใครรู้แจ้ง '**รูป–นาม**' ของ **จิต–เจตสิก–รูป** เข้าใจชัดเป็น อาการ–ลิงค –นิมิต–อุเทศ ได้ถูกตัวถูกตนแท้ และเห็น "ทุกขเวทนา" ในจิตของเราได้จริง ผู้นั้นก็เป็นพระอริยะนั่นแหละ คือ ผู้เห็น "ทุกขอริยสัจจะ" แท้ เห็นได้ที่ "จิต" เข้าใจทุกขเวทนา อันคือ การรู้ตนว่า ตนนั่นแล กำลังเป็นสัตว์อบาย ตนนั่นแล คือ ผู้กำลังตกนรกอยู่ในปัจจุบันนั้นเทียว

เป็นสัตว์นรกที่แท้จริงขั้น "ปรมัตถธรรม" แท้ๆ

จงทำความเข้าใจใน "สัตว์นรก" ของ "ปรมัตถสัจจะ" ให้ได้ว่า มันเป็นเรื่องของ "**จิต-เจตสิก-รูป**" **หรือ** "**กาย-เวทนา-จิต**" **ที่เกิดอยู่เดี๋ยวนี้ ณ บัดนี้ ในกายยาววาหนาคืบกว้างศอกพร้อมสัญญาและใจของเรานี่เอง** อย่าไปมัวหลง "สัตว์นรก" ที่พูดเป็นอดีต เป็นอนาคตกัน อันไม่ใช่หลักของ "โลกุตตระ" กันนัก หรือ ยิ่งไปพูดกันเป็น "ปุคคลาธิษฐาน" ปั้นรูป สมมุติร่างกันเป็นตัวประหลาด เป็น

สัตว์พิลึกพิลือต่างๆนานา อันเกิดจากอาจารย์ต่างๆท่านเจตนาปั้น "อุทาหรณ์" ให้เห็นง่าย เข้าใจได้ เป็นการเทียบเคียง แต่ผู้ฟังที่ยึดเอา "อุทาหรณ์" ไป ก็เอาไปซะชนิดเป็นตุเป็นตะ จน "หลงปรมัตถ์" หันไปยึดได้แต่ "สมมุติสัจจะ" หรือ "ปุคคลาธิษฐาน" กัน ก็จงรู้**เท่าทัน "สมมุติสัจจะ"** นั้นๆให้ได้ว่า มันเป็นรูปจริง หรือ เป็นรูปอธิบายความหมายกันแค่ไหน ? และแม้แต่ "สมมุติสัจจะ" ขั้น "อดีต–อนาคต" มันก็ยังจะต้องรู้ให้เป็น "ปรมัตถ์สัจจะ" กันให้ได้ว่า อดีต หรือ อนาคต มันก็เป็นเรื่องของอดีต และอนาคต มัน**ไม่ใช่ปัจจุบัน** เพราะ "ปัจจุบัน" นี้ เราเป็น "คน" "จิต" มันยังมีกายหยาบเป็นคน ทว่า "จิต" สิ มันมี**อารมณ์**มี**กายทิพย์**เป็น "สัตว์นรก" ขึ้นมาในปัจจุบัน แม้คราใด ก็ให้รู้ให้ได้ ดับให้ได้ในคราบั้น ในปัจจุบันนั้นๆ อารมณ์สัตว์นรกนั้น กายทิพย์สัตว์อบายนั้น อยู่ในตัวเรา ขณะที่เกิดนั้นๆ "เป็นอยู่" นั้นๆ จริงๆ

ขณะใดมัน "โลภะ" นั่นแหละคือ มันเป็น "เปรต" แท้ๆ คือ **อยากอยู่ร่อนๆ**

ขณะใดมัน "โทสะ" นั่นแหละคือ มันเป็น "สัตว์นิรยะภูมิ" แท้ๆ คือ **มีทุกข์อยู่เร่าๆ**

ขณะใดมัน "โมหะ" นั่นแหละคือ มันเป็น "เดรัจฉาน" แท้ๆ คือ **โง่อยู่ มืดบอดอยู่**

หรือ ขณะใดมันรู้ตัวอยู่แท้ๆว่า จิตของตนกำลังโลภะก็ดี กำลังโทสะอยู่ก็ตาม แต่ตนก็ยังข่มฝืน หยุดซึ่งโลภะนั้นก็ไม่ได้ ข่มฝืน ห้ามโทสะนั้นให้หยุดก็ไม่ลง นั่นแหละคือ มันเป็น "อสุรกาย" เป็นผู้**ยังมีอินทรีย์อ่อนมีพละไม่กล้า ไม่แข็ง ยังแพ้อำนาจต่ำ ยังสู้สัตว์นรกไม่ได้(อสุรา) ยังให้ความเป็นสัตว์นรกครอบงำอยู่ ตนก็ยังได้ชื่อว่า "สัตว์นรก"**

สัตว์นรก หรือ อบายภูมิ แท้ๆ จึงคือ "อกุศลจิต" ๓ หมู่ อันคือ จิตที่เป็นโลภะ จิตที่เป็นโทสะ จิตที่เป็นโมหะ นี้ นั่นแล หรือ

55

โลภะมูลจิตใด โทสะมูลจิตใด โมหะมูลจิตใดยังกล้าแข็ง ยังหยาบใหญ่อยู่ (**วิติกกมกิเลส**) ก็คือ สัตว์นรกใหญ่ ถ้าหยาบน้อยลง อ่อนแรงลงมาขั้นกลาง (**ปริยุฏฐานกิเลส**) ก็คือ สัตว์นรกขนาดกลาง ถ้าเหลือเศษชุ่ลีแล้ว อ่อนแรงเบาบางมากแล้ว (**อนุสัยกิเลส**) ก็คือ สัตว์นรกขนาดเล็กสุด

จงเรียนรู้ **สัตว์นรก**ที่เป็นปรมัตถธรรมให้ถูกตัวถูกตนแท้ ๆ ให้ได้เทอญ จึงจะเป็น "**สัมมาทิฏฐิ" แท้** แล้วจะได้ระวัง ไม่ให้เป็นสัตว์นรกบงการตนให้ก่ออาชีพเป็น**มิจฉาอาชีโว** ไม่ให้สัตว์นรกสั่งตนทำงาน ทำการด้านกายกรรมใด ที่เป็น**มิจฉากัมมันโต** ไม่ให้สัตว์นรกสั่งตนพูดเปล่งวาจาออกมาเป็น**มิจฉาวาจา** หรือแม้จะคิดจะนึกใดๆ ก็จะได้ระวังให้มี "สติ" มีความ "พยายาม" เพื่อไม่ให้เกิด**มิจฉาสังกัปโป** สตินั้น ความพยายามนั้น จึงจะเป็น**สัมมาสติ** และ **สัมมาวายาม**

ผู้มี "สติ" เป็นกำลังใหญ่ มี "สติ" เป็นอำนาจกล้า (สตาธิปเตยย) มี "สัมมาทิฏฐิ" เป็นปัญญาที่อยู่ในทิศทางที่ถูก ทิศทางที่เรียกว่าโลกุตตระแท้ ๆ (ปัญญุตตระ) ดังนี้ ก็ย่อมจะมี "วิมุติ" เป็นที่หวังได้ *"สมาธิ" ที่ตั้งลง ก็เป็น* **สัมมาสมาธิ** หรือ "จิต" ของเรา ก็จะเป็น "อธิจิต" แท้ๆ เป็นจิตยิ่ง จิตสูงจริงๆ อันเรียกว่า "โลกุตตระจิต" คือ จิตที่เดินสู่ทิศ "นิพพาน" จริง ๆ

เพราะฉะนั้น เมื่อ "อกุศลวิบากจิต" ของผู้ใด เริ่มตั้งต้นพิจารณาอารมณ์แห่งตน เริ่มจับจิต จับเวทนาของตนเข้าได้บ้าง **เป็น "อุเปกขาสหคตัง สันตีรณจิตตัง"** ซึ่งเป็นชื่อของจิต *"อเหตุกจิต" ดวงที่ ๗* ดวงสุดท้ายของหมวดที่ยังเป็น "ทุกข์" (หมวด "อกุศลวิบาก")

จึงคือ จิตดวงที่เริ่มเชื่อมโยงเข้าไปหา " อเหตุกกุศลวิบากจิต " คือ เริ่มจะเข้าใจในสภาพธรรมที่แตกต่าง (ลิงค์) ว่า " ทุกขเวทนา " เป็นไฉน ? รส อาการ หรือ อารมณ์มันแตกต่างกับ "สุขเวทนา" อย่างไร ? ก็คือ เริ่มมี *"ธรรมวิจยะสัมโพชฌงค์"* หรือ เริ่มเป็น **วิตก–วิจาร** กันทีเดียว

56

ผู้รู้ "รูปจิต" (รูปาวจรจิต) ออกปานนี้ ก็นั่นแหละคือ ผู้เข้าใจใน "อเหตุกจิต" มันก็อยู่ในรูปในรอยเดียวกัน และจะอธิบายเป็นลักษณะ "ฌาน" ว่า เป็นฌาน ๑–๒–๓–๔–๕ อย่างไร มันก็ไม่ใช่เรื่องน่างงตรงไหน เมื่อเข้าใจได้ว่า "**สันตีรณะ**" นั้นก็คือ "วิตก–วิจาร" หรือ "ธรรมวิจัย" (ธรรมวิจยะสัมโพชฌงค์) เราดี ๆ นี่เอง ที่เป็นจิตของตนพิจารณาเข้าไปจนถึงจิตในจิตเราเองได้จริง มีสภาพจริง ไม่ใช่นับเพียงทวารนอกแค่ตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย แต่จับจิตได้ จับเวทนารู้ จนแจ้งอารมณ์ เรียกว่า "สุข" (สุขเวทนา) หรือ "ทุกข์" (ทุกขเวทนา)

ดังนั้นเมื่อไปรู้ ไปเข้าใจรส เข้าใจรูปอยู่ในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร อันเป็นนามขันธ์ของตนออกปานนั้น จึงจัดภาษาเรียกว่า "**รูปจิต**"

หรือสภาพที่ละเอียดลึกเบาบางเข้าไปอีก ก็เรียกด้วยภาษาว่า "**อรูปจิต**" ซึ่งมันก็คือ "**สิ่งที่ถูกรู้**" **อันคือ** "**รูป**" นั่นเอง หว่าเป็น "สิ่ง" ที่ละเอียดลึกซึ้งบางเบายิ่งไปอีกเป็นระดับเท่านั้น จึงไม่น่าฉงน และจะไม่ผิดสภาวะไปแต่อย่างใด สำหรับผู้จับสภาวะจริง ๆ ได้

ภาษามันมาก บัญญัติมันเยอะอย่างนี้แหละ ที่ทำให้ผู้ศึกษาต้องลำบากยากเย็นเหลือแสน ที่จริง ก็มีแต่เรื่อง "รูป" กับ "นาม" เท่านั้นจริง ๆ

จิตผู้ยังมีโลภะ–โทสะ–โมหะ เมื่อสมใจตาม "**สังขาริกัง**" (**สมุทัยแท้ ๆ**) คือ เสพย์สมสุขสมได้ตามที่ตนติด ตามที่ตนมีตัณหา หรือ ตนมีอุปาทาน **อันเป็นตัวการชี้ชวนผลักดัน**ให้แสวงหามาเสพย์ จึงพอได้เสพย์สมใจ ก็เรียกว่า "ดี" (กุศล) เป็น "ผลดี" (กุศลวิบาก) มีบัญญัติเรียกว่า "สุข" จิตหมวดนี้ ก็นับเป็นหมวด "เทวดา" เมื่อได้เสพย์สมสุขสม ก็ "หลงตน" ว่า เป็น "เทวดา" เป็น**สมมุติเทพ**ไป แต่แล้วก็จะต้องเวียนวนกลับไป โลภะ–โทสะ ใหม่อีก เพราะยังไม่พ้น "โมหะ" ที่สูงขึ้นกว่านี้ ยังพ้น "วิจิกิจฉา" ไม่ได้แท้ ๆ ว่า "ทุกขเวทนา" ก็ตาม หรือ "สุขเวทนา" ก็ตาม มันก็คือ "**เหตุแท้**" **คือ** "**ปัจจัย**" **จริง ที่เรียกว่า** "**สมุทัยอริยสัจ**" ที่จะชักชวนผลักดันให้เราแสวงหา มีตัณหา ใฝ่อยากอยู่ ไม่มีการดับความ**เป็นนรก-เป็นสวรรค์**ลงได้ (เพราะไม่ดับตัว "สมุทัยอริยสัจ" ลงให้ได้แท้ ๆ ถูกตัว)

เพราะสวรรค์ที่ได้เสพย์ "โลกียสุข" นั้น มันคือ สวรรค์แค่ของ "**สมมุติเทพ**" *เป็นสวรรค์ยังไม่เที่ยง* เป็น**สวรรค์วนเวียน** (คือ มีสุขแล้วก็ยังจะมีทุกข์ หมุนเวียนกันอยู่นั่นเอง) จึงเรียกว่า "โลกียะ" เรียกว่า "สังสารวัฏฏ์" คือ หมุนอยู่ เกิด–ดับ ๆ อยู่ ยังไม่จบ ยังไม่หยุดหมุนลงได้ จนเหลือแต่ "**สุขส่วนเดียว**" คือ สุขด้วยความหยุด ความเฉย ไม่ต้องมีอารมณ์สมใจ สมรส หรือ ไม่ต้องบรรลุได้สมความใคร่อยาก ไม่ต้องสมในโลภมูลจิต หรือ ได้ "สิ่ง" ที่สมใจ เรียกว่า "ลาภ" มาให้แก่จิตเสพย์ (ที่กำลังกล่าวถึงนี้ กำลังอธิบายหมายเอาตัวละเอียดลึกซึ้ง ไม่ใช่ตัวอามิส ไม่ใช่ตัววัตถุ สุขเช่นนี้ เรียกว่า "นิรามิสสุข")

ผู้ใดได้ "รู้" ได้แจ้งใน "จิต" หมวด อเหตุกกุศลวิบาก นี้มากขึ้น จนเกิด "สันตีรณจิต" คือ พิจารณาได้ชัดขึ้น วิตก–วิจาร รู้ดียิ่งขึ้น จึงจะยินดีและเต็มใจทำงานยิ่งขึ้น เป็น "จิต" ดวงที่ ๘ ของจิตหมวด "อเหตุกกุศลวิบาก" นี้เพิ่มขึ้นมา อันเรียกชื่อว่า "**โสมนัสสหคตัง สันตีรณจิตตัง**" นับเป็น "กุศลวิบาก" คือผล ดีที่เยี่ยมขึ้น ยิ่งขึ้น ก้าวขึ้น แต่ถ้ายังไม่เกิดผลรู้ ที่เป็นไปในทางกุศลยิ่ง ทางดียิ่ง ดังกล่าวนี้ ก็ยังไม่เข้าทางถูกทางตรง (สัมมาอริยมรรค)

และแม้ "**อเหตุกกิริยาจิต**" ทั้ง ๓ ชื่อ ที่บอกว่า เป็นจิตที่เกิดขึ้นเฉยๆ สักแต่ว่ารู้อารมณ์ไปกับทวารทั้ง ๕ (อุเปกขาสหคตัง ปัญจทวาราวัชชนจิตตัง) ก็ดี เป็นจิตที่เกิดเฉยๆ สักแต่ว่ารู้อารมณ์ไปกับทวารจิต (อุเปกขาสหคตัง มโนทวาราวัชชนจิตตัง) ก็ดี มันก็เฉยๆแบบ "โมหะ" ยังไม่ใช่มันเฉยเพราะมี "ปัญญา" เข้าไปทำงานประกอบพร้อม เหมือน "**โสภณจิต**" หรือ พวกที่เรียกว่า "**มหาจิต**" ต่างๆ นั้นหรอก **มันเป็นจิตที่ยังไม่รู้เหตุ ยังไม่เข้าใจเค้ามูลที่เรียกว่า "อเหตุกะ" ตามชื่อนั้นจริงๆ** จึงต้องเข้าใจคำว่า "เฉย" ที่เฉยเพราะไม่รู้ เฉยเด๋อๆ เพราะชินชาก็เป็นได้ ดังนี้ จึงยังไม่ใช่ "เฉย" เพราะมีความสามารถกระทำเอา โดยเราเองได้ฝึก ได้ทำ ได้หัดมาจริงๆ พร้อมกับมีปัญญาเข้าไปทำงานกับ "การเฉยๆ" นั้นๆ ด้วย (ญาณสัมปยุตตัง)

หรือ แม้จะวาง "การรู้" วางปัญญาลง (ญาณวิปปยุตตัง) พระอริยะผู้รู้นั้น

ก็จะวางปล่อยไปเพราะเข้าใจเพียงพอ ว่า สมควรจะหยุดรับรู้ สมควรจะปล่อยวางขาดแล้วจริงๆ **ไม่ใช่ "ไม่มีปัญญา" แต่คือ "ไม่ใช้ปัญญาแล้ว"** หรือหยุดใช้ปัญญากับเรื่องนั้นสิ่งนั้นลงแล้ว **อย่างรู้ควร รู้พอ รู้จบแท้จริง** จึงจะเป็นการ "จบ" หรือ เป็นการ "หยุดเฉย" ด้วย "รู้" เรียกว่า จิตที่เป็น "วิชชา" หรือ จิต "พ้นอวิชชา"

ดังนั้น "จิต" ใน "อเหตุกกิริยาจิต" นี้ จึงไม่ใช่จิตของพระอรหันต์ทีเดียวหรอก แต่ก็เป็นจิตของพระอรหันต์อยู่ส่วนหนึ่ง ที่ละไว้ในฐานที่เข้าใจสำหรับผู้เกิดญาณแล้ว บรรลุมีสภาวะจิตเช่นนั้น ๆ ได้แล้ว ก็จะเข้าใจ "สมังคิธรรม" และ **ความเป็นปริวัฏฏ์ ๓** หรือ **สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน** ที่จิตมันทำงานผูกพันเชื่อมต่อโยงใยลึกซ้อนเหลื่อมหมุนเข้าไปสู่จุดละเอียด

จิตที่เรียกว่า "โสมนัสสหคตัง หสิตุปปาทจิตตัง" ที่แปลกันไว้ในตำราพระอภิธรรมอันสถาบันในเมืองไทย เรียนกันว่า "*จิตที่ยิ้มแย้ม* ของพระอรหันต์ *เกิดพร้อมกับความโสมนัส*" จึงเอียงไปข้างหมายเอาจุดละเอียดสุด คนไม่รู้ ก็จะพลอยงง เพราะจิตดวงนี้ จัดไว้ในหมวด "อโสภณจิต" ที่หมายความว่า *จิตที่ยังไม่ดี ยังไม่งามพร้อม* แล้วพระอรหันต์จะมายินดี ใช้จิตดวงนี้อยู่อย่างไรกัน ?

ที่จริง จิตที่ยังหัวเราะนั้น **ปุถุชน** และ **พระอริยะ** ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ก็หัวเราะด้วยลักษณะ "โสมนัส" นี่เช่นกัน นั่นแหละ ส่วน**พระอรหันต์**เสียอีกท่านยิ้มแย้มด้วยความเฉย (ไม่เรียกว่า "หัวเราะ") สักแต่ว่าเป็น "กิริยา" จริงๆ ที่ยิ้มแย้มก็เพราะต้องมี "สมมุติ" พวกนี้ สำหรับปฏิสันถารกับคนอื่น ๆ บ้าง ท่านจึงยิ้มแย้มเพียงขนาด "**สิตะ**" คือ ยิ้มอยู่ในหน้าไม่เห็นไรฟัน เป็นสภาวะเพียงบอกลักษณะ บอกรูปรอยลาง ๆ บาง ๆ เท่านั้น ถ้าเป็นสีก็เพียงเรียกว่า "สีขาว" นั่นเอง (สิตะ แปลว่า ขาว) คือ ยังไม่มีสีอะไร *ยังถือว่าบริสุทธิ์ที่สุด แต่ก็มีสี* และ อย่างกลางก็ขนาด "**หสิตะ**" คือ ยิ้มแย้มพอเห็นไรฟัน ให้เห็นแจ้งชัดเจนขึ้นมาหน่อย และนับเป็นอารมณ์ที่มีมากหน่อยกว่า "สิตะ" คือ **เริงร่าเบิกบานสดใส อันเป็น " วิสังขาร " คือ ปรุงขึ้นมาด้วยเจตนาดีแท้ ที่มีสติเต็ม**

59

หรือ ปรุงอย่างยิ่ง ยิ่งเป็น "สังขาร" ของพระอรหันต์(อย่าติดอยู่เพียงภาษาเป็นอันขาด) กล่าวคือ ท่านสร้างสมมุติอยู่กับโลกเขา ด้วย "สัจจานุโลม-ญาณ" ไปตามกาลเทศะอันควรเท่านั้น ส่วนพระอริยะที่ยังไม่ถึงพระอรหันต์ ก็หัวเราะขนาด "**วิหสิตะ**" คือ หัวเราะเบาๆ มีเสียงเบาๆ หรือ อย่างมากก็ขนาด "**อุปหสิตะ**" คือ หัวเราะจนกายไหวบ้าง อันมีเป็นระดับๆอยู่ ซึ่งก็ต่างกับปุถุชน คือ หัวเราะกันขนาด "**อปหสิตะ**" คือหัวเราะจนสนั่นหวั่นไหว หรือ จนขนาด "**อติหสิตะ**" คือ หัวเราะจนสั่นพริ้วและโยกโคลงไปทั้งตัว หรือ ถึงมีอาการพิกลพิการขนาดใดๆ ก็เป็นไปได้

จิตของพระอรหันต์ จึงร่าเริงเบิกบานสดใส (หสิตุปปาท) เป็น "โสภณจิต" จริงๆ ไม่ใช่มีรสมีชาติอะไร แต่เป็นการแสดงความมี "อนุโมทนา" คือ ยินดีด้วย เห็นดีด้วย เป็นเครื่องหมายทาง "กายสังขาร" ที่ยังสักแต่ว่า ต้องสร้าง ต้องปรุงอยู่กับโลกบ้างเท่านั้น(ปุญญาภิสังขาร) คือ การปรุงที่เป็นแต่ฝักฝ่าย "ดี" เป็นเรื่องเพื่อผู้อื่น เป็นมหากุศล ส่วนปุถุชนนั้นสิ หัวเราะด้วย "โสมนัส" แท้ (พระอรหันต์ยิ้มแย้มด้วย "โสมนัส" สมมุติ จึงไม่เรียกว่า "หัวเราะ" เพราะ "หสิตุปปาท" มันหมายความว่า ร่าเริง รื่นเริงใจ จะมากน้อยแค่ไหนก็ได้ ไม่ได้แปลว่า หัวเราะโดยตรง) ปุถุชนหัวเราะอย่าง "สุข" อย่างอร่อย อย่างเทวดาเสพย์รสทีเดียว ยังเป็นจิตที่ยังอยู่ในภูมิ "อเหตุกจิต" จริงๆ *ซึ่งแม้เป็น "สุข" ก็ยังเป็นสุขที่ยังเป็นโลกียะ* **เป็นสุขของ "สมมุติเทพ" ยังไม่ใช่สุขของ "อุบัติเทพ"** เป็นเพียงกุศล (ดีขึ้น) ชั้นโลกียะ เป็นอาการที่ดีกว่า "ทุกข์" ซึ่งคนโลกๆต่างก็รู้แจ้งอยู่แล้ว

และควรจะรู้ให้ชัดยิ่งๆขึ้น ก็คือ **ถึงอย่างไรก็อย่าทำตนให้หม่นหมอง หรือ โทมนัส** มันเป็นความโง่ **อย่าทับถมตน** โดยเอาความไม่สบายใจ เอาความโกรธ ความหม่นหมอง หรือแม้ ความท้อแท้ใจ ความหดหู่ใจ ความน้อยใจ ความเสียใจ ความข้องใจ ความอึดอัดใจ ฯลฯ เข้าไปซ้ำเติมตนเป็นอันขาด **จงทำใจเบิกบานสดใสเข้าไว้** นั่นคือ ผู้ฉลาด หรือ ผู้มีกำไรในโลกระดับแรก หรือ ชั้นที่หนึ่ง

ส่วน "สุข" ที่เรียกว่า สุขด้วยความสงบ (วูปสม, อุปสม, สันติ,

60

ปัสสัทธิ, วิเวก ฯลฯ) นั้น ก็อีกลักษณะหนึ่ง ถือว่า เป็น "สุข" ที่ยิ่งกว่า สูงกว่า "สุข" ที่เกิดมาแต่การสมใจในรสในชาติ อันรับสัมผัสทางทวาร ๕ หรือแม้แต่ "ปรุงเอง" ทางใจเป็นรสเป็นชาติเสพย์ เพราะการสัมผัสเป็นปัจจัย (คือ ยังไม่ใช่ "สุข" เพราะการระงับ การจางลง การหยุด การพักลง หรือเพราะการไม่ต้องได้รับมาบำบัดสมใจ) พยายามจับประเด็นให้ถูก เข้าใจนัยะของมันให้ตรงให้ได้

"**สุข**" ที่ยังอาศัยสัมผัสทางตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย และใจแท้ๆ มีรสมีชาติอยู่ จึงคือ "โลกียรส" แท้ เรียกว่า "**เทวดากามาวจร**" **ชัดๆ** ก็ใคร่จะขออธิบายถึงผู้หลง**เสพย์สุข** และแม้จะยินดีกันว่า มันดีกว่าเสพย์ "ทุกข์" ก็ขอให้อย่าได้ "หลง" มัน ติดมัน ยึดมัน เกาะมันเลย

ลองพิจารณาและทำความเข้าใจ "เทวดา" หรือ "เทพ" ที่แบ่งออกเป็น "**สมมุติเทพ**" นั้นหนึ่ง "**อุบัติเทพ**" นั้นอีกหนึ่ง และ "**วิสุทธิเทพ**" อีกหนึ่ง ดูดีๆ กันบ้าง

"**จิต**" ที่ยังเป็น "**เทวดา**" ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว (กุศลวิบากจิตทั้งหลาย) ซึ่งเป็นเทวดาในร่างของ**มนุษย์เป็นๆ ที่ยังไม่ตายนี้ด้วย** ไม่ต้องไปหลงสมมุติที่ปั้นเป็นรูปนิมิต (ตามอย่างพวกนั่งทางใน หรือ พวกตาทิพย์ ตาทอง) ไม่ต้องไปมัวเสียเวลากับเทวดาที่เขาเล่าลือเป็นภาษาต่างๆ ที่เรียกว่า ท้าวองค์นั้น เทพองค์นี้ เทวดาที่มาเข้าทรงเข้าสิง อันมากมายก่ายกองนั่นให้เปลืองจิตเปลืองสมอง หรือ ยิ่งจะไปเพ้อเป็นเทวดาเอาเมื่อหลังจากเราตายไปแล้ว ก็ยิ่งไม่ควรไปหลงอนาคตพวกนั้นเป็นอันขาด *กรรมย่อมเป็นไปตามกรรม* เราจง**รีบพากเพียรสร้างกรรมของเรา**ให้ดีให้สูงจริง "อุบัติ" แท้ให้ตรง ให้ลัด ให้เข้าหาจุดพ้นทุกข์แท้ให้ได้มากๆ เข้าไปเถิด **แล้วมันก็จะเป็นไปตามกรรมของเราเอง** จงจัดการกับ "**ความเป็นเทวดา**" **ของตน ในปัจจุบันที่เป็นคนเป็นๆ นี่** ให้มันหมดความหลง (โมหะ) สิ้นความยึด (อุปาทาน) ทำความเข้าใจแจ้งแทงทะลุให้ได้ (วิชชา) แล้วเราจะได้ "ดับภพ" (ดับ "ภวตัณหา") ของทั้งเทวดาในตน "ดับกาม" (ดับ "กามาสวะ") ที่ตนยังเหลือเชื้อหมดสิ้นขาดลงได้จริงๆ เป็น "วิมุติ" เป็น "นิโรธอริยสัจ"

61

ได้ครบ "ปริวัฏฏ์ ๓" (สภาพหมุนรอบเชิงซ้อน) อย่างจริงอย่างแท้ เพราะ **หมดกาม** ที่ตนไปหลงยึด หลงติด หลงเสพย์มาแต่อดีตลงได้ ด้วยการกระทำของ "ปัจจุบัน" นี่เอง แล้วเราจะได้**เป็น "เทวดาแท้" (อุบัติเทพ) พ้นจากการเป็น "เทวดาเก๊" (สมมุติเทพ) ไปได้จริงๆ**

ดังนั้น ตัวที่**ดับเป็นสมุจเฉทลงแล้วในปัจจุบันนี้**ตัวใด ในอนาคตก็ย่อมไม่มี**กามตัวนั้น**อีกแน่ๆ เป็นการดับ หรือ หมดรอบดังนี้ และรู้แจ้งแทงตลอด รู้เท่ารู้ทันในกามปัจจุบันตามความเป็นจริงอันแท้จริง เป็น "**อุบัติเทพ**" **ที่แท้จริง** เกิดจริง บรรลุจริง **อุบัติจริงในจิตในวิญญาณของเราจริงๆ เดี๋ยวนี้ ชาตินี้** คือ รู้ทัน "สมมุติ" ไม่ติดในสมมุติ **ไม่หลง "สุข" ของสมมุติ** ไม่ติดในความเป็น "สมมุติเทพ" จึงเป็นผู้**เกิดใหม่**ที่เรียกว่า "อุบัติ" (แปลว่า "เกิด") **จิตที่ "อุบัติ" ใหม่นี่แหละ เรียกว่า "อุบัติเทพ" อยู่ในคนเป็นๆ นี่เอง ไม่ต้องไปหลงทิศว่า มันอยู่ที่ฟากฟ้าไหน !**

เท่านี้ ก็พึงรู้ให้ได้ก่อน อย่าเพิ่งข้ามขั้นไปพูดกันถึง "จิต" ขั้น **พรหม** หรือจิตของ **ผู้หมดความยึดใน "สุข" ที่เกิดมาแต่รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัสภายนอกเป็นปัจจัย** เลย นั่นมันสุขุมละเอียด เป็นการ "รู้แจ้งแยกชัด" กันได้ยิ่งกว่าขั้นยังงมโข่งอยู่กับ "กาม" ไปเสียอีก

"**รูป-อรูป**" มันล้วนยังเป็น "ภพ" ที่ละเอียดลึกซึ้งยอกย้อนซ่อนแฝง (คัมภีราวภาโส) อยู่ใน "จิต" แม้เพียง "กามจิต" นี่มันก็ยังลึกซึ้งละเอียดลออยิ่งนัก ที่ยังเป็นอารมณ์หลง เป็นความยึดเกาะ ยังยากล้ำที่จะแทงทะลุ (ยังไม่ถึงขั้น "รู้แจ้งแยกชัด" ด้วยซ้ำ) ไม่ว่า "อเหตุกจิต" (รูปจิต หรือ จิตที่ยังมีบทบาทหลีกซ้อนนอกใน อันยุ่งอยู่กับทวารทั้ง ๕ ขั้นแรก) ไม่ว่า "กามาวจรโสภณจิต" (อรูปจิต หรือ จิตที่ยังมีบทบาทเป็นไปลึกซ้อนละเอียดยิบเข้าไปในจิต จนรู้จนเห็นได้ยากยิ่ง)

นักปฏิบัติธรรม ผู้เกิดญาณเป็น "สัมมาทิฏฐิ" ก็คือ ผู้จับ "ปรมัตถสัจจะ" ได้แท้ๆ กล่าวคือ แม้จะพูดถึง**เทพ** ถึง**เทวดา**ที่อธิบายเทียบเคียงเป็น "ปุคคลาธิษฐาน"

อย่างใด ๆ ก็จะเทียบเข้ามาหา " จิต " ใน**ปัจจุบันนี้**ของตน **ไม่หลงใน " สมมุติ "** ที่เขาพูดเรียกว่า องค์นั้น องค์นี้ หรือ วิญญาณนั้น วิญญาณนี้ เทพนั้น เทวดานี้ ว่า มีจริง เที่ยงแท้ ว่า มีเที่ยง จริงแท้ ว่า มีแท้ จริงเที่ยง อยู่ที่โน่นที่นี่ แต่เข้าใจได้ว่า เขายกสภาพธรรมของอดีตกาล กับ อนาคตกาลเท่านั้นมากล่าวสู่เราฟังอยู่ในขณะนี้ มันไม่ใช่ความแท้ ความเที่ยง ความจริงร้อยเปอร์เซ็นต์อะไร ถ้า " ปัจจุบันธรรม " ขณะนี้ " จิต " เรามีอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น อยู่จริงก็นั่นแหละ **เทวดา** นั่นแหละ **เทพจริง** ก็ให้พึงรู้จัก**สัตว์โลก**นั้น ๆ ทีเดียว มันอยู่ในตัวเรานี่จริง ๆ มันคือ **จิต** คือ **วิญญาณ** ซึ่งมี " สภาวะ " อย่างที่ได้กำหนดกันลงไปอย่างนั้น ๆ และเรียกว่า " เทวดา " หรือ " เทพ " นั่นแหละ อย่าไปมัวงมโข่งอยู่กับ " เทวดา " หรือ " เทพ " ที่เป็น ปุคคลาธิษฐาน อะไรกันนัก โดยเฉพาะมันไม่ใช่ **จิต–เจตสิก–รูปของเรา** มันไม่ใช่ " **ฐาน** " ของเรา ที่เราจะ " **ทำ** " **(กรรม)** กับมันได้ มันเป็นสิ่งอื่น ส่วนอื่น บุคคลอื่น ตัวตนอันอื่น อันต่างหาก (ปรโต)จริง ๆ แท้ ๆ จงพยายามจับให้ถูก เห็นให้ออก เข้าใจให้ได้เถิด, เทอญ

ผู้จะปฏิบัติธรรมให้เป็นผลแท้ **บรรลุธรรมด้วยทางสายเดียว(เอกายน มรรค) ได้** จะต้องเข้าใจ " **ปัจจุบันธรรม** " ให้ได้แท้ๆ และต้องเพ่ง พิจารณาให้เข้าถึงสภาวะจริงๆของจิต เจตสิก รูปของเรา อันมีอยู่ในกายยาววา หนาคืบ กว้างศอกนี่ เดี๋ยวนี้จริงๆ ดังนั้น **การเป็น " เทวดา " เป็น " เทพ " เราก็จะต้องปฏิบัติให้เกิด ให้ดับกันแท้ๆ ในร่างที่ยังเป็นๆ ยังไม่ตายเน่าเข้าโลงของเราเดี๋ยวนี้นี่แหละ ให้ " อุบัติ " จากวิญญาณ(จิต)ปุถุชน เป็นวิญญาณของเทพชั้นสูง เป็นโสดาบัน เป็นสกทาคามี เป็นอนาคามี อันเรียกว่า "อุบัติเทพ" ให้ได้ แม้ที่สุด ก็จะเป็น " วิสุทธิเทพ " หรือ เป็นผู้บริสุทธิ์สูงสุด เป็นถึงพระอรหันต์ ผู้มีวิญญาณ อันรู้แจ้งสิ้นกิเลส–ตัณหา–อุปาทาน บริสุทธิ์ บริบูรณ์จริงๆ มิใช่ไป**หลงมัวเมาอยู่แต่คำว่า " เกิด " (อุบัติ) ที่หมายเอาแค่คนตายเน่าเข้าโลง แล้ววิญญาณออกจากร่างไป " เกิด " หรือ ชาติที่แล้ว วิญญาณเป็นเทวดาขั้นนั้น ขั้นนี้มา " เกิด " เป็นมนุษย์ คือ คนนั้น คนนี้ หรือ เป็นเราเป็นเขาอะไรเทือกนั้น **เราต้องเอา**

63

วิญญาณ ปฏิสนธิ หรือ จุติ กันในร่างของเราที่ยังเป็นๆอยู่ในบัดเดี๋ยวนี้ นี่แหละ ให้ได้ จึงจะเป็น*มหัปผลา–มหานิสังสา หรือคือ เป็นผลยิ่ง เป็นประโยชน์ใหญ่* ตามที่พระบรมศาสดาของเราได้ทรงยืนยันไว้ใน "สติปัฏฐานสูตร" **จึงจะเรียกได้ว่า เป็นผู้ปฏิบัติธรรมเข้าขั้น "ปรมัตถ์" จริงแท้** ทำความเข้าใจให้ได้กันจริงๆเข้าเถิด อย่าไปหลงผิดจุดผิดมุมอยู่ มันเป็น "มิจฉา" (แปลว่า มันไม่ไปทางหมดทางสูญ มันยังไม่หมดการเสพย์) สำหรับเรื่อง "การเกิด" หลังตายเน่าเข้าโลง หรือ ก่อนจะมาเกิดอะไรต่างๆนั้น **มันจะ "สิ้นสงสัย" เอง อย่างไม่มีปัญหา** เมื่อเราปฏิบัติจนบรรลุผลแห่งธรรมได้เพียงพอแท้จริง จริงๆ ขอให้ลองพิสูจน์เถิด

แม้เราจะได้เป็น "สมมุติเทพ" คือ เป็นคนมี **ทิพย์** มี **สิ่งที่จะเรียกร้องหรือ บันดาลเอาได้ตามต้องการ** ในขณะเป็นคนเป็นๆนี้ เช่น เป็นเศรษฐี มีเงินพร้อมที่จะบันดาล "กามคุณ" ให้ตนเสพย์สมใจอยาก ก็ดี เป็นผู้มียศฐาบรรดาศักดิ์ มีอำนาจใหญ่ขนาดเจ้าคนนายคน ตั้งแต่ชั้นน้อยก็ตาม ชั้นใหญ่ก็ตาม ไปจนสูงสุดเป็นนายกฯ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งพร้อมที่จะบันดาล "กามคุณ" ให้ตนเสพย์สมใจอยาก ก็ดี แม้เป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนยกย่องเป็นการสรรเสริญนอบน้อมจนเป็นฤทธิ์เป็นเดช ที่พร้อมจะบันดาล "กามคุณ" ให้ตนเสพย์สมใจอยาก อยู่ในโลกนี้ ก็ดี ไม่ว่าจะเป็นผู้สามารถจะแลก หรือ จะเรียกเอา "กามคุณ" ด้วยฤทธิ์ด้วยอำนาจที่ตนมีได้ตามต้องการ ออกปานใด สิ่งที่ได้ตามที่อยาก ตามที่ต้องการนั้นๆ ก็ล้วนแล้วแต่คือ "**ทิพย์**" คือ สมบัติของผู้ได้ชื่อว่า **เทพ** หรือ **เทวดา** ถึงแม้จะมี "ทิพย์" ออกปานใดๆ แต่ถ้า**ไม่มี "ธรรม"** คนที่ได้ชื่อว่า "สมมุติเทพ" ก็ยังคือ คนผู้หลง "กามคุณ" หลง "โลกียคุณ" ต่างๆครบ ยังติดโลก เมามายอยู่กับโลก และจะเบาหน่อย หรือ มี "ทุกข์" น้อยกว่าสัตว์นรกหน่อยก็ตรงที่มี "ทิพย์" ดังกล่าวแล้วเท่านั้น นั่นเอง ผู้ใดยิ่งมีมาก มีใหญ่ มีสูง มีโอ่อ่า อัครฐาน ซึ่งสำเร็จสมอยาก สมใคร่ ได้แม้เพียงคิด ก็แทบว่า จะมีสิ่งนั้นทันทีทันความคิดเท่าใด ก็ได้ชื่อว่า "สมมุติเทพ" องค์หนักองค์สำคัญองค์ใหญ่ไปตามขนาดของความเก่งในทิพย์นั้น ๆ ความบรรลุถึงที่สุดแห่งที่สุด ของโลก หรือ

64

“โลกียะ”(กาม) มันก็มีอยู่เพียงเท่าที่กล่าวนี้ เท่านั้น แล้ว “ปุถุชน” ทุกผู้ก็ล้วนทำตนไปสู่จุดนี้กันชั่วนิรันดร

ถ้าใครยังเสพย์กาม หลงโลกียรสอยู่มาก และครั้นมี “สุข” เพราะได้กามมาเสพย์สมใจ **จิต** หรือ **วิญญาณ**ของผู้นั้น ก็คือ **เทพ**ที่อยู่ใน “กามาวจรภูมิ” อยู่ทั้งสิ้น ตาม “สมมุติ” ขนาดที่ทำให้ตนสมใจได้เก่ง หรือ พร้อมมูลเท่านั้นๆ **ก็ไม่มีทางออก ไม่มีทางพ้น** “สมมุติเทพ” กับ ความเป็น “สัตว์นรก” *(คือ “จิต” เมื่อหิวกาม อยากเสพย์กาม หรือ หลงกาม หรือ ทุกข์เพราะกามอยู่)* **ไปได้เลย** แม้จะเสพย์สมสุขสม มีสุขบรรเจิดเพริศพรายขนาดไหนก็สูงสุดแค่ “สมมุติเทพ” อยู่นั่นแหละ แล้วก็เวียนลงนรก *(คือ จิต “อยาก” นั่นคือ* จิตเปรต *หรือ “จิต” ยังโง่ ยังหลง “จิต” ยังเมามาย “จิต” ยังติด ยังเสพย์ นั่นคือ* จิตเดรัจ-ฉาน*)* เวียนขึ้นสวรรค์ และ ลงนรก เป็น “วัฏฏะจักร” หรือคือ “โลก” ชัดๆ อยู่นั่นแล้ว

ปุถุชนทุกคนจึงมี **วิญญาณ มีจิต** เป็น “**สมมุติเทพ**” กับ “**ยีนรก**” อยู่ทุกขณะ พอตนมี “ทิพย์” หรือ มี “สุข” เพราะได้เสพย์สมในกาม ก็เป็น “สมมุติเทพ” ตามอำนาจของตน ที่หามาให้ตนได้ ถ้ามี “ทิพย์” ที่เก่งที่บริบูรณ์ที่ใหญ่ ไม่ขาดแคลนได้โดยทันที เพราะมี ลาภ–มียศ–มีสรรเสริญ มากเพียงพอเป็นอำนาจ ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า **เป็น “สมมุติเทพ” ที่แท้ ที่ใหญ่ตามอำนาจของ “ทิพย์” อันอาจจะมากมาย หรือ อาจจะยาวนาน นั้นๆ นั่นเอง**

เช่น เป็นมหาเศรษฐี เป็นเจ้าคนนายคนขั้นใหญ่ๆสูงๆ สูงที่สุดก็ขนาดพระเจ้าแผ่นดิน หรือ เป็นผู้มี ความเด่น ความดังที่ทำให้คนหลงจนกลายเป็นฤทธิ์เป็นอำนาจได้ ที่เรียกกันในปัจจุบันว่า ดารา หรือ ดาวเด่น ไม่ว่าดาราหนัง ดาราการกีฬา ดารานักการเมือง ดาราจี้ ดาราปล้น ฯลฯ หรือ ดาราอะไรต่ออะไรเยอะแยะ แล้วก็เวียนว่ายเสพย์สม ทุกข์สุขอยู่กับ รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส ภายนอก ไม่มีภูมิทาง “ธรรม” ไม่รู้กิเลส–ตัณหาอะไร **ก็เป็น “สมมุติเทพ” อยู่แล้วๆเล่าๆ อยู่นั่นเอง ถ้าไม่พากเพียรเรียนรู้ “ธรรม” อันจะเพิ่ม “ภูมิจิต”**

65

ให้แก่ตน ก็จะได้เป็น "สมมุติเทพ" ใหญ่ เป็น "ผีนรก" ใหญ่ ไม่จบลงได้เลย

ผู้จะกลายเป็น "**อุบัติเทพ**" ได้ จึงจะต้องเข้าใจ**จิต–เจตสิก–รูปของตน**ให้ได้ หรือ เป็นผู้มี "มรรควิธี" (ทางประพฤติ แบบแผนในการปฏิบัติที่ถูกตรง) นำมาประพฤติตน จนอนุเคราะห์ให้ **จิต–เจตสิก–รูปของตน อุบัติ**เป็นวิญญาณ(จิต) ขั้นสูงขึ้นได้ เมื่อ "อุบัติ" จริง เกิดจริง เป็นจริง เปลี่ยนภูมิจาก "กามาวจรภูมิ" ไปเป็น "รูปาวจรภูมิ" หรือ "อรูปาวจรภูมิ" *ซึ่งพ้น "กาม" ได้แท้ ที่จิต ที่เจตสิก คือ สามารถควบคุม "กายนอก" อันมีตา–หู–จมูก–ลิ้น–กาย โดยไม่มี "การเกิด" ไม่มี "ความใคร่อยาก" ออกมาแสดงบทบาทอยู่ทางทวาร ๕* **อย่างเด็ดขาด**ได้เท่าใดๆ ก็เป็นการก้าวขึ้นๆ ไปสู่ความเป็น "**วิสุทธิเทพ**" ขึ้นเรื่อยๆ เท่านั้นๆ

เพราะฉะนั้น ผู้ใดสะสม "จิต" ด้วยการเพิ่ม**อุบัติวิญญาณ** หรือ *ทำให้***วิญญาณ***เลิกเสพย์กามคุณ ๕ เลิกหลงโลกธรรม ๘ (โลกามิส)ไปเรื่อยๆจริงๆ ด้วยความรู้เท่าทัน แล้วหยุด แล้วเลิกให้เด็ดขาดเป็นขั้นๆ มาดังนี้ จึงเป็น* **"อุบัติเทพ" แท้** *และเป็นผู้กำลังเดินทางไปสู่ความเป็น* **"วิสุทธิเทพ" จริง คือ "จิต" จะได้ อรหัตตผล เป็นที่สุดกัน** *เท่านั้นเอง*

ความใคร่อยาก ความติดยึด ความชอบ–ชัง ที่เคยมีอยู่ในโลก อันนับว่า**ต่ำสุด** เพราะประกอบไปด้วยวัตถุหยาบๆ สังคมเลวๆ คนบาปๆ ที่เรียกโดยภาษาบัญญัติว่า "**โลกอบาย**" ซึ่งก็คือ ความหลงเสพย์วนเวียนสุขๆ–ทุกข์ๆ อยู่กับ**อบายมุข** อันเป็นเรื่องของสัตว์นรกชนิดโง่ที่สุด หรือ บาปชั่วขั้นต่ำๆ ที่ตนติด ตนกระทำอยู่

เช่น วัตถุ หรือ กิจการใดที่ก่อให้มีการพนัน สังคมสิ่งเสพย์ติด สังคมโป๊เปลือย หรือ ซ่องก็ตาม หมู่ชนใด ก็ตาม ที่ครุ่นคิดประกอบแต่งานอันมีแนวโน้มไปในทางเร่งเร้ากาม สังคมที่วุ่นวายกับการละเล่นเกมส์ต่างๆ มหรสพอันไม่ให้แก่นสารอะไร แถมเร่งเร้ากามคุณ และปลุกใจให้อำมหิต พยาบาท เบียดเบียน และแม้สังคมที่เกียจคร้าน หรือ แม้แต่คนผู้ที่มี**จิตใจติดยึดโน้มเอน**ไปในเรื่องดังกล่าวเหล่านี้ ซึ่งเป็น "ความหลง"

66

ที่ไปยึดว่า คือ "ชีวิตชีวา" ของเราอยู่ หรือ เป็นความโง่ที่ไปคว้าไปหอบเอาสิ่งต่ำเรื่องชั่วอันหยาบๆ มาเป็นภาระให้แก่ชีวิต ให้ชีวิตมัน "มีงาน" มาก โดยเปล่าประโยชน์แท้ ไร้แก่นสารแท้ จนกลายเป็นความพอกหนาใหญ่ โตใหญ่ มากใหญ่อยู่ที่เรา อยู่ที่ตน เช่นนี้แหละ เรียกว่า "สักกายะ"

เมื่อผู้ใด เลิก–หยุด ตัดขาด ลดความเป็นภาระอันหนาใหญ่ โตใหญ่ (สัก-กายะ) ที่ไร้แก่นสารแท้นั้น ๆ ลงได้เด็ดขาด หมดใคร่ สิ้นอยาก ไม่มีชอบ–ชัง **ใน "โลกอบาย" หรือ บาปชั่วขั้นต่ำ ๆ** ที่ตนติดนั้นๆ ได้เด็ดขาด *เป็น "วิสุทธิ" ได้แท้* **ไม่เวียนกลับไปเสพย์อบายนั้น ๆ ได้อย่างแน่นอนเที่ยงแท้** *(เป็น "นิยตบุคคล" คือ แน่ ๆ ว่า ไม่เวียนกลับไปเสพย์ "โลกอบาย" อีก หรือ "ปิดอบาย" จริงๆ)* เป็น **"โสดาบัน" เต็มรูป**

เริ่มได้ชื่อว่า **"วิสุทธิเทพ" ขั้นต้น** เป็นโลกุตตรบุคคลชั้นแรก คือ ผู้พ้นพิเศษจาก**โลกต่ำสุด**มาได้แล้วจริงๆ อย่างเที่ยงแท้ (มี "อรหัตตผลจิต" คือ มีปัญญาวิมุติ–เจโตวิมุติกับเรื่องชั่ว โลกต่ำสุดมาได้แล้วจริง ๆ อย่างไม่เวียนกลับแน่ ๆ)

"อุบัติเทพ" ก็จะมีได้ เกิดแท้ เกิดจริงในร่างคนเป็น ๆ นี่แหละ ตามนัยประการดังนี้ เป็นความพ้นจาก **"สมมุติเทพ"** มาได้ เพราะ **พ้นความโง่หลง** ที่ไปมัวเมา**เห็นว่า** เป็นสวรรค์ เป็นสุข (ชั้นกาม) อยู่กับโลกต่ำๆ เรื่องชั่ว สังคมโง่ อันยังไม่ใช่ความเจริญแท้จริง (อบาย) นั้น ๆ มาได้ ด้วย **"ปัญญา" อันยอดยิ่ง** *(โลกุตตรปัญญา หรือ อธิปัญญา หรือ อภิปรัชญาที่เป็นของพุทธแท้ ๆ แจ้งใน "อกุศลาธัมมา" จริง ๆ ถอนอาสวะ)*